

TIGHT BINDING BOOK

brown book

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_204570

UNIVERSAL
LIBRARY

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No. T81.6
N26 Pa
Accession No. T1233
Author సాంఘిక శాస్త్రం, భాగం ౧
Title పంజాబ్ కవిత్వం . 1927

This book should be returned on or before the date
last marked below.

పండుగ కట్టుము.

కృతిక ర్త:

భోగరాజు నారాయణమూర్తిగారు

విజయనగర సంస్థానాస్థాపకవి.

గాజేశ్వరి బుక్కుడిపో

పా ల కొం డ

విశాఖపట్నంజిల్లా.

స్వామ్యసంకలితము]

[వెల 1—0—0

1927

రెండవకూర్పు
1000 ప్రతులు.

స ర స్వ తీ స్త వ ము.

అహరహమస్మదీయహృదయాంచిత కాంచనపీఠపై శుభా
వహమగు త్వన్నిజాకృతిని భద్రముగా నెలకొల్పి, భక్తిమై
బహుగతుల న్నుతింతు నెడఁబాయక సర్వరుణించి, భారతీ
తుహినకరాసనా ! యెటులఁదోడ్పడెదో సవకాన్యకల్పసన్

శ్రీనీతారామాంజనేయ పెరిన్
రాజమండ్రి.

పండుగ కట్టుము

శ్రీ గలయత్తవారు తొలిఁ జెప్పినరీతిని గట్టుమీయమిన్
 జేగురుమోముతో నలిగి చివ్వున నేగ్గెనుఁక్రొత్తయల్లుఁడో
 నాగనిజారుణప్రభలనంతముగా దిశలన్ వెలుంగఁ దా
 నేగె దివాకరుండు జగమెల్లఁ దమబున దుస్తమమ్ముగాన్
 శా. శ్రీకృష్ణుండువరింపఁజేసితిని నాచెల్లిన్ వివాహంబునన్
 లోకుల్ మూఢమువోవుఁగాననికనీలో నెట్టి సంబంధముల్
 చేకూర్పంగలరోకుమాతెల్లకువీక్షింతుంగదాయంచు, నా
 రాకాచంద్రుండు మింటనిల్చెఁగడుగర్వస్ఫూర్తి దీపింపఁగాన్
 ఉ. కానుకగొన్నయల్లునిమొగమ్ముగతిన్ గలువల్ హసింప; నే
 కానుకలేనియల్లుని మొగమ్ముగతిన్ ముకుళించెఁ బద్మముల్
 బొసఁది నై జ మొక్కనిలయమ్మునఁ బుట్టి సమానధర్మముల్
 పూనియు నిట్లగౌరవమువొందుచుసాధువు సాటివారిలోన్.

౪. ధనికుల చుట్టరికము ని

ధన్వికునకుఁ బరాభవప్రదమ్మని చంద్రున్

గనినంతనె యుడుగణములు

క్షణమాత్రములోనఁ దొలఁగి చనె నెచ్చటికిన్॥

ఉ॥ ఇచ్చెదరున్నవార లటులీయఁగజాలరు లేనివారలే

మిచ్చుటకేనియున్ దగియు నీయఁగుభులటంచునెల్లెడ
జూచ్చి, వివాహలగ్నములఁ జూచుచు నల్లినయల్లునల్లు
య్యచ్చపుమందగంధపహుడంతయుఁ బొపెనుదానెమాయ్
మ॥ సరసీజారచకోర దంపతులకుత్సాహమ్ము గల్గించి దు

శ్చరుడై పాపముచక్రదంపతులకున్ సంతాపముంగూర్చె;
క్కరికిఁ మోదముభేదమింకోకరికిఁ గల్గెన్ బ్రయత్నించుట
సిరితోఁబుట్టినవానినై జగుణముల్ సిద్ధాంత మెందేనియు
మ. వరుసన్ మేల్కరదీపికాశతములన్ భాస్విపెండ్లిండ్ల పం
దిరులన్ వెన్నెలజొన్పించుఁడు మరెంఁజేకోభగల్గించె;
ప్రరుణన్ బేదకుమానిద్రవ్యయుతునిన్ గట్టల మన్నించుట
సిరితోఁబుట్టినవానినై జగుణముల్ సిద్ధాంత మెందేనియు
మ. మరియుం బెక్కు గతుల్ ప్రిమోదమును నాత్మంగొల్

[నారాతిరిక్

బరహంపూరుసనొక్క యింటనొకడాబ్బానిగూర్చుండిన
దరియాభార్యయులోభియాపతియునుద్వాహ ప్రసంగమ్ము
వరుసన్ వాదములాడఁజూచ్చియభిసామ్యంబు భేదించుట
ఉ. క్రిందటిమాఘమాసమున కేమననీతకుఁ బెండ్లియీడు ద
ప్పెందలపంపుగల్గునది పెద్దదియోనెడ; దానియీడు వా
రెందయొ కాపురంబునకునేగుటచూచితి, మీరునేనునున్

దొందరచెందకున్నయెడ నూయియొ గోయియొచూచు
[కోవలెన్.

చ. కడచి కార్తికంబునకెగా పదమూడవయేనువచ్చె నీ
గడియకు బెండ్లిమాటకలగానయినన్ స్మరింపరైగి; మీ
గడుసుదనంబు పోల్చుకొనఁగాఁదగుజాణనుగానుగాని యా
బుతునుగూర్చి యేమితలపోసికొ చెప్పడు! ప్రాణనాయకా!

ఉ. పక్కన నవివోపొయిరట బంధువులందరు బెండ్లియందు ను
బ్బక్కకుమార్తెపందివలె బల్లకినెక్కుచునుండ; నందరున్
ముక్కున వ్రేలు పెట్టుకుని మొట్టులు మొట్టరే? మీరు నేనునున్
లోక్కువయాదుమిట్లయినలోకులు కాకులు మీరెఱుంగరే?||

చ. మఱియొక సంగతిన్ వినుడు! మా పదమామయగారిచిన్న కూ
తురుగతియేమియైనది? యెదుర్కొనువేళకున్ దోటలోన నం
దఱుంగని పెండ్లికూతురు విధమ్మురజన్వల యట్టులున్నదం
చరిగిరికాదె భోజనములై ననుజేయక తక్షణమ్ముచన్.

సీ. మధుసర్కమునుగట్టి మగనిచాటున నట్టె
నెక్కుచు బల్లకి నెక్కునపుడు
తలుపులకడ ముద్దుగొలుక వచ్చియు రాని
పలుకులఁ బలిపేరు పలుకుచుపుడు
చుట్టుమూగినయట్టి చుట్టాలు ముచ్చటన్
గనుచుండ మగఁడెత్తుకొనిన యపుడు
పతిచెంతఁగూర్చుండి నతులు పాటలుపాడ
నతనితో బూబంతులొడు నపుడు

ఏడెనిమిదేండ్ల బిడ్డయ్యానేని మిగుల
శోభగానుండునేకాని చూచుటకును;
కట్టుతప్పి పెండిలియ్యాడుగడచి గేడె
వడ్డవలెనున్న బిడ్డ శోభస్కరంబె?"

ఉ. ఇన్నిటికేమి నాకు నయిదేమిలు వచ్చెనొ లేదొకాని మా
నాన్నవివాహయత్నములొనర్చుచుఁ బెండిలియ్యాడుదప్పెనా
చిన్నకుమార్తెకంచుఁ గడఁజింతిలుచుండుట నాకుఁజ్ఞాపకం
బున్నది; ముద్దుముచ్చటయునుండునెయంతకునీడుమించినన్

ఉ. జ్ఞానమువచ్చి సీతచెలికత్తియలందరుఁ బెండ్లియాడఁగాఁ
దానటులుండిపోవుట కెదఁగృశీయించుచునెన్నిమాల్లో నా
తోననె, నాన్నగారికిఁక దోచకపోయిన నీవెచ్చెప్ప వ
మా! ననుఁగూర్చి'యంచు; నవునట్లనినందునదోషమున్నదే

ఉ. అక్కట! పెండ్లిలేదనెడునట్టి విచారముచేతనే కడుఁ
జిక్కియొకప్పడుఁ గడుపునిండభుజింపక నిద్రపోక యీ
ఫక్కిని లేనిజబ్బు బలవంతముగాఁగొనితెచ్చుకొన్న దీ
చిక్కుతోలంగిపెండ్లియయి సేమముగాంచుటయెన్నఁదోకదా!

ఉ. మంచమునట్టియున్న దొకమాసమునుండియునొషధంబులి
ప్పించితిమెన్నియో గుణమువీసముగల్గదు, డబ్బుగూర్చి ల
క్షీంచక రెండువారముల క్రిందటనే దొరసానినుంచి నా
మెంచి రవంతయైన గుణమియకయున్న దదేమిసాపమో.

గీ. చిన్న సీతమ్మ! నిన్న మీనాన్నగారు
నీకు మంచినంబంధము నిశ్చయించి

నారనుచు దాని సంతృప్తిగోరి నేను

సీతతోనంటి నేమకానా చూతమనుచు.

ఉ. కాటుకకన్నులన్ వెడలికాలువకట్టిన నీటిబొట్టులన్
బైటచెరంగుతోఁ దుడిచి పక్కకుమోమిడివెక్కివెక్కినా
మాటకదేమికారణమొ మారువచింపక యేడ్వజొచ్చె; నా
నాటికిసీతసంగతి కనంబడుచున్నది కొత్తవెఖర్కె.

శా. ఏడీ? ఎక్కడ? రామచంద్రుడికరానేరాడ! రేపైనవ
స్తాడా? యంచునుబల్వరించునట యూష్ణంబందునిన్నమా
టాడంగా దొరసానిచెప్పినది; యేమైనన్రహస్యంబు మీ
తోడజెప్పెద మీరునమ్మెదరాలేవోకాని నామాటలన్

గీ. నిరుప వేసంగిలో రెండునెలల సెలవు

గడప ముందుంట రామచంద్రుఁ డదిమొదలు

వాస్తవముగ మనసీతన్తనంబు

నాకుఁ గ్రొత్తిగాఁదోచుచున్నది యదేమొ ?

క. సంగతులను సందర్భము

లం గనుఁగొన సీతమనసు లగ్నంబై యుం

డంగావలె నాతనియం

దుం గావున నేమిసేయుదుఁ మీటంకన్.

గీ. ఏడెనిమిదేండ్లు రాకమున్నే వివాహ

మాడు బిడ్డకుఁ గావలెననుచుఁ బెద్ద

లూరకే ఘోషపెట్టిరే? కారణము

బోధపడినదికద సీతబాధవలన.

క. పదమూడేమల చిన్నది

చదువులు చదివినది మిగులఁ జక్కనిదై కో

రదె స్వయముగ వరుసీగతి ?

అదిమితప్పగును దాని దనరెవ్వారు?

గీ. రామచంద్రుఁడు తనకు భారతమునిచ్చి

చదువుకొనుమనెనట ! యది మొదలుగాఁగ

బావగారిచ్చిరని యదేపనిగఁ జూపు

చుండు నందరి కుప్పొంగుచుండు నెపుడు.

గీ. ఏమి గ్రహచారమోకాని రామచంద్రుఁ

డన్న సీతకు దై వమైయున్నవాఁడు

దానిదురదృష్టమో ? లేక దానిపేరు

బలమొ ? యేమికానున్నదో తెలియదకిట.

ఆ. వె. నాటినుండియిట్లు నలుపురనోళ్ళలోఁ

గంట్రీకంబు పడినకారణమునఁ

బసవండువంటి బాలికారత్నము

చిక్కిశల్యమయ్యె సక్కటకట !

శా. చాద స్తంబికమానిప్రాద్ధున నెపంచాంగంబుచూపించిమీ

రేదేనా నుముహూర్తనిశ్చయము చేయించండి? మేనల్లుచే

నేదెట్లైన సదల్లెయకాను ముడినేయించండి సీతమ్మకు

మీదట దై వమైయున్నవాఁడుమనమేనిూచేయలేమేకదా?

ఉ. తోటలుదొడ్లు భూమివనతుల్ మొదలైనవిలేకయున్న నా

పూటకులేనివాడయిన బొట్ట నొసంగక తప్పదింక; నా

మాటవినండి! దీనికణుమాత్రము నడ్డముచెప్పకండి? యీ పాటికినైన నీతకు శుభంబనుమాట యనండి నోటితోన్.

గీ. నా వివాహంబునందు మానాన్నగారు

నాల్గుగరిసెలమడిచెక్క నాకొసగిరి

సీతకరణమ్ముగానిచ్చివై తుదాని

భూవసతిలేనిలోపమ్ము పుట్టదింక॥

గీ. ముక్కు మొగమునెలుంగని దిక్కుమాలి

నట్టి పెద్దనంబంధాల కాశపడక

చెప్ప చేతలనున్నాడు సీతనింక

రామచంద్రుని కొనఁగూడీ రన్వయేల?॥

క. బియ్యేలఁట ! యెమ్మేలఁట!

వెయ్యిన్నాట పదియాద్లు విసుగూనకయే

పొయ్యాలఁట! బై స్కీళ్లును

నియ్యాలఁట! యల్కనాఁ డివెక్కడియాసల్?

క. తప్పనిసరియని యన్నిటి

కొప్పకొనుచుఁ గడకుఁబెండ్లి యొనరించినచోఁ

జిప్పయు దొప్పయుఁ జేతికిఁ

దప్పకవచ్చును నుమండి తలిదంబులకు॥

ఉ. పెద్దపరీక్షప్రాయసయిన పిల్లఁడటంచును నీసుజోఁపమేల్

ముద్దగ నున్నదంచుఁ దనముద్దలబిడ్డను డబ్బునిచ్చియున్

గుడ్డులుదిన్నయట్లు తరిగొప్పల వేంకటరావుకిచ్చి యే
 పొద్దును భీమశంకరముపొందు విచారము చెప్పవచ్చునే?
 ఉ. పెండిలియాడికట్నముగఁ బెట్టినదంతయు మూటగట్టి, య
 ల్లుండలయత్తమామయు నలోమనియేడ్వ నదేపరీక్షకో
 లండనుబోయి నేటికిని రాఁడుగదా పదియేడ్లనుండి; యే
 ముండనొకూడివాఁడుచెడిపోయెనటంచనుచుందురందలు॥

సీ॥ పుట్టెడు వగవుతోఁ బట్టెడన్నమునైన
 ముట్టక తనుదానె తిట్టు కొనుచు
 ధూర్జుడై చనినట్టి భర్తపై జనియించు
 దుర్వార్తలాలించి దుఃఖ పడుచు
 తనయీడు చెలుల నూతన కాపురమ్ములు
 గని వేడినిట్టూర్పు గార్చుకొనుచు
 నాగు దిక్కెవరున్నారెంక నయ్యెనా
 పాపమంచును గుండెబాదుకొనుచు
 పెద్దదె సట్టి యెదేండ్ల పొద్దునుండి
 మగని మొగమెట్టిదో తాను మరచిపోయి
 కడవల కొలంది నేడ్చు శంకరమగారి
 కన్నకూతురి దురవస్థకాంచినారె?
 సీ॥ మేస్సగ చేజూల మెప్పించుకొన్నాడు
 మంచివాడను పేరుకాంచినాడు

పోకిరీనేపాలబో డూర్జితంబున్న

వాఁడు పాపము దుండగీడుకాఁడు

చురుకై నవాఁడు ముందరికిరాఁగలవాఁడు

మంచిచెడ్డలెరింగి మనలువాఁడు

మనసీత మనసుకెక్కినవాఁడు మంచిచ

క్కనివాఁడు మీరెదిక్కనినవాఁడు

చిన తనంబునుండి మనయింటనున్నాడు

తల్లితండ్రిలేని పిల్లవాఁడు

పెంచిపెద్దజేసి పిల్లనిచ్చుటకన్న

పారమాధికంబు వేరుగలదే?

ఉ. కాఁగలవాఁడువిద్యయునుగౌరవముంగలవాఁడువాఁడు, మీ
రేగతి, పారమాధికమునెంచి కుమారతేనొసంగిరేని మే
లొగద ? యింతయూప్తియును నక్కట ! నెత్తినెట్టుకొం

[చు నూ

రేగుదుమే?కుమారుడొకడేనియులేనిదురంతచింతతో.

ఉ. కాలువప్రక్కభూములు, నెగాదిగఁబండెడు పెద్దపెద్ద నే
రీలును, గుత్తచేసిన ఖరీదగు తోటలు, సప్పలిచ్చి వ
డ్డిలకువడ్డికట్టుచు గడించిన మూటలు త్రుత్తులేకయే
వేలకు వేలుగా నిలువవేసితి రార్భతునాటుబ్యాంకిలో !

క. కొడుకై నఁ గూత్తు నను

గడకదియేకాన మనసుగలవానికి మీ

బిడనొడఁగూరిచి వడి మీ

గడియించిన దొనగిరేని గల విహపరమున్.

క॥ దత్తతగూరిచి లేశము

చిత్తమునఁ దలంపఁజోక, శీఘ్రమపను లా

యత్తపరచి మేనల్లున

కుత్తరమును వ్రాసిఫంపుఁ దుత్సాహముతోన్.

గీ॥ అనియనేకవిధమ్ముల నాత్మజాత

పరిణయముఁగూర్చి యిల్లాలు పలికినట్టి

పలుకులన్నియు నాలించి యులికిపడి మ

హఁగ్రహవేశ పరవశుండగుచు నపుడు.

సీ. శిరమునగోప్పని పరిమితిగలసంఘ

వెండుకల్ ముడివీడి వెన్నునంట

నొసటి గందంపుఁబూత నెనగుకుంకుమబొట్టు

చిఱుచెమ్మటలఁ గ్రమ్మికరగిచెదర

మెడలోనఁ జీరాడు మెరుగుబంగరుకట్ల

తులసిపూసలమాల దుసికిలంగ

పొడిదగ్గుచే బుగ్గనిడినట్టి కలకండ

సారమ్ము బొజ్జపైఁ గారుచుండ

ముడుతముడుతలు పడినట్టి యొడలువడఁక

పట్టుతప్పి చాడలువ్రేలబడఁ జికాకు

చూపుచూపులఁ జరచురఁ జూచిచూచి

భార్యకిట్లనిపల్కె నాబ్రాహ్మణుండు.

ఆ॥ వె॥ యేజోనె ! మాటకారివగుదువె కాని, నీ
పాటితెలివిలేని వాడఁగాను

మూయుమింకనోరు ! నీయుపన్యాసంబు
వింటిఁ జాలునింక విసుగువుట్టె.

ఆ॥ వె॥ ప్తజపై ని నిల్పి చెప్పించినట్లైసఁ

గడఁగి లెక్కరీయఁగలవు నీవు
మాటనేర్పులేని మందబుద్ధిని సమా
ధానమేమి చెప్పలేను నేను.

ఆ॥ నె॥ మంచిచెడ్డలను గ్రహించక యిట్లైవ్వఁ
డాడుగాని కధికమైన చనువు

నిచ్చి నెత్తిచ్చి ని నెక్కించుకొనువాని
బ్రతుకు వట్టి రవ్వపాలుగాదె ?

సీ. గోరంత జబ్బున్న, గొండంతగాఁజేయు

గయ్యాళి వగలఁకు గలతచెందు

ఆలిమాటల నమ్మి యానుగాదనకుండ

ముసలి తల్లినిగాంచి కసరుచుండు

తోడఁబుట్టులనై న దూరమ్ముగానుంచి

కులకాంత సెలవుపై మెలఁగుచుండు

వెలది పల్కినపల్కు వేదవాక్కునియెంచు

సుదతియే మోక్షమంచును దలంచు

తరుణి పాదములకు దాసుడై దాస్యంబు

సేయువానిస్థితులు వేయిగతులు

మగువ! యట్టి పనికిమాలిన పెద్దమ్మ

మూలిచేతిలోని కీలుబొమ్మ॥

ఉ. పాయని రోగమందుఁ బసిబాలదగుల్కొనె, దీననేమహా
పాయమొ? యేమిదారి? భగవంతుడ! యంచునునేచ్చుచుండ"పె
ళ్ళో"యనిపాణిముల్ కొలుకుచుందువునీమతిపోయేనేమొ? నీ

కీ యవివేక మెప్పటికి నిట్టులెయున్నదదేమి పాపమో?

ఉ. బోలెడు డబ్బుపెట్టి కొనిపోసిన మందులు వ్యర్థమయ్యెనే
వేళకు నెట్టిసంగతి చెవిం బడునోయని యిట్లు కంటికిన్
నేలకునేచ్చుచుంటి నిదినీవుగ్రహింపక మూర్ఖచిత్తనె
ప్రేలుచునున్నదాన వివివేకునిక్రింద ననుంగణించుచున్.

సీ॥ రామచంద్రునిగాంచి పేమించి మనచిన్న

ముద్దు సీతమ్మ యెప్పుడువరించె

తనకు వానికిఁ బెండ్లి యొసరింపుమని సిగ్గొ

కింతై నలేక నిన్నెప్పుడడిగె

జ్వరతీవ్రమున రామచంద్రా! యటంచు నా

ససికూనయెప్పుడు సల్వరించె

ఆమాటలాలించి యవివేకురాలై

వొరసాని యెప్పుడు నీతోడఁజెప్పె

- కన్నవీడని యాపసికందుపైని
 నెంతవరకు గల్పించినావే గయాభి !
 విన్నవారు నవ్వెదరన్ వివేకమెందు
 వలనఁ గలుగదో నీకు నిర్భాగ్యురాల!
- గీ. మోహమన భక్తయన్న నేమో యెఱుంగని
 చంటికూన కోరునె రామచంద్రస్థలు ?
 సీతసతనికే గూర్పంగ నీతలంపు
 గాని సాగని కోర్కెలు మానుమింక.
- గీ॥ కంచుకాగడాల్తెత్తి ప్రసంచమెల్ల
 నెంతవెదకిన నొకబెత్తెడేని భూమి
 వసతిలేని దరిద్రుని పాలుచేసి
 కూతుమెడ తెగనికత్తిని గోయఁగలమె॥
- గీ॥ విద్యగలవాఁడెయగును; వివేకనంతుఁ
 డేయధార్థము; రూపసియే నిజమ్ము;
 కాని భూమివసతిలేని కారణమున
 నన్నియును సంకెలేనట్టి సున్నలయ్యె॥
- గీ॥ వెండిచెంబులు నుంగరాల్ విలువగలుగు
 మేటి బంగారు మొలత్రాళ్ళ మాటకేమి ?
 పట్టుపంచల చ్చాపైనఁ గట్టుకొనుట
 కర్ణుడై యుండవలదె నీయల్లుడకట॥

పండుగ

గీ॥ తల్లిదండ్రులు లేనట్టి పిల్లఁడనుచుఁ
బెంచి పెద్దవానినిజేసి ప్రేమతోడఁ
జదువు చెప్పించుచున్నాము చాలునింత
కన్నఁ జేయఁదగినదేమి కలదొ చెపుమ॥

గీ॥ నీవు నీమడిచెక్క వానికి నొసంగి
సంతమాత్రాన ధనసంతుఁ డగునె వాఁడు?
కాని యమ్మాయి పెండ్లిసంగతినిగూర్చి
నామనోనిశ్చయమ్ము సాంతముగవినుము॥

మ॥ అయిదారేకులనుండి పట్టుదలతోయత్నించుచున్నాడ నెం
దయినకొజక్కని యీడుజోడుగలవాఁ డహ్మాయికై కానరా
డయినకొ గోరినకట్నమిచ్చునెడ నాయాసం బొకింతైన లే
కయెచేకూరఁగనున్న వెన్నొకడుయ్యక్తంబైనసంబంధముల్

నీ॥ వలసినం తటిభూమి వనతిగల్గినచోట
సాంప్రదాయముఁగూర్చి శంకపుట్టు
సాంప్రదాయముగూడ సరియైనదగుచోటఁ
గటకటా గోత్రమ్ము కలియుచుండు
గోత్రంబు మరకనుకూలమా వోటను
లేశమైననువిద్య లేకయుండు
విద్యాదిసుగుణముల్ వెలయఁగల్గినచోట
సంగవై కల్యంబై సంగుచుండు.

అంగనై కల్యమును లేకయమిత రూప
పంతుడగు నెడఁ గట్నాల బాధమెండు;
సుతులనూర్వర పెండ్లిండ్లు సుఖవుగాని
యొక్కయాశుపెండిలి కష్టమక్కటకట!

సీ॥ వెండిపల్లెరమందు వేయినూటపదార్లు
గుమ్మరింపుమటంచుఁ గోరినారు
బంగారు మొలత్రాళ్ళు నుంగరాల్ మురుగులు
చేయింపుమనినాకుఁ జెప్పినారు
ఎమ్మే బియ్య ప్యాసయినదాక చదువు చె
ప్పించునాయని యడిగించినారు
సగమునాస్తిని లగ్నసమయాన వ్రాసియి
చ్చెదవాయటంచుఁ బ్రశ్నించినారు
గొంతుముడిలేక వారట్లు కోరుచుండ
గుండియలునాకు బ్రద్దలొచుండె నకట!
ఎంతయత్నించినానో? ముందేమిచేయఁ
గలనో తెలియకప్రేరినఁ గార్యమేమి? ॥

గీ॥ కలిమియును విద్యయును రెండుగలిగి కట్న
మనుగనట్టి సంబంధమెందై నఁగలసి
వచ్చునేమోయనుచు నింతవరకుఁ జాల
యత్న మొనరించితినిగాని వ్యర్థమయ్యె॥

గీ॥ ఇందుచేతనె యమ్మాయి కింతవరకుఁ
బెండ్లికార్యంబు నేను గావింపలేదు
మంచిసంబంధమొకచోట నుంచినాను
అదియెనిశ్చయపరతు నెట్లయిన నింక.

క॥ పొన్నాడ కామరాజని
యున్నాడొక చిన్నివాడయోగ్యుఁడు కాడే
మున్నను నొక్కడె; తమ్ములు
సన్నలులే రాస్తియెల్ల సతనిదెనుమ్మి॥

క॥ పదిగరిసెల తాబడిగల ;
దదిగ్గాకై దారువేల కధికమునగదు
న్నదియట! లేశము ఋణమ
న్నదిలేదట! కట్నమమగడట కాసై నక॥

క॥ నలువదియేండ్ల వయస్సని
పలికెదనేకాని, మూడుపదులకు దాటం
గల యీమన్నటు బోచుడు
కలిపించినమాట నమ్మగా రాదుకదా? ॥

ఆ. వె॥ అందకాడటంచు ననజాలనై నగు
రూపికాఁడు మంచియేవువాఁడు
నలుపు తెలుపు రెండుగలిగిన యొకచాయ
గలుగువాడెకాని నలుపుగాఁడు॥

క॥ పదియేనులు గావచ్చెను

మొదటికళత్రమును సప్తపాయము నాతం

డిదివరకుఁ బెండ్లియాడఁడు

వదలని క్షయరోగమింతవర కుండుటచే॥

గీ॥ వేలువందలు నై ద్యులపాలఁబోసి

కొనవరకుజబ్బు తొలగించుకొన్నవాఁడు

ఇంకసీతమ్మనిచ్చుట కెంతమాత్ర

మైన సంశయించుట వట్టియనవసరము॥

క॥ రోగంబంతయుఁబూర్తిగ

బాగై నదొలేదొయనుచుఁ బలుపురితోడఁ

“భోగ్భూ” చేసితి నా

రోగంబికఁ గుదిరెననుట చూఢియెసుమ్మి॥

గీ॥ మొదటిభార్యకుఁగల్గిన మువ్వరాసు

కూసలును గూడఁబోయిరిగాన నింక

సవతిపిల్లలపోరు లేశమును సీత

కుండదేకద? హాయిగా నుండఁగలదు॥

గీ॥ తనకుసీతనిమ్మని నాకుఁదరుచువ్రాయు

చుండె నై నను గిట్టని ముండకొనుకు

లాతఁడొకముండ నుంచుకొన్నట్లు నాకు

లేని సంశయమొకటి కల్పించినాను॥

గీ. ముండయును ముసుగులే దుత్తముండటంచుఁ
బలుకుబడిమీఁదఁ దరువాతఁదెలిసె నాకు;
అయిన నింతకు మగవాఁడు ; ఆలిలేని
వాఁడు, డబ్బున్నవాఁడు; ఏయేడుపై న
నేడ్చియుండును; ఆఘోషలేల మనకు ? ॥

గీ. ఇంతకీ కలికాలమం దెవ్వఁడట్టి
యేకపత్నీ సృతస్థుఁడో నాకుజెఁపుము!
పెద్ది కాసంతసేపెన్ని వేషములును
వేయు; తరువాత నన్నియు మాయమగును॥

గీ. కులము గోత్రము గూపురేఖలును గలిమి
సంపద్రదాయము నన్నియుఁ జాలవరకు
నాకు సరిపడె; కానపొన్నాడవారి
చిన్నవానికె యిచ్చెడ సీతనింక॥

క. కాసంత కట్నమైనను
వీసము నాసింప ననుచు విస్పష్టముగా
వ్రాసె నిదివరకె; నేనును,
వ్రాసితి శుభలేఖ యిష్టపడినాననుచున్॥

గీ. వేయినూటపదారులు పోయకుండ
మంచినంబంధమిట్లు ప్రాప్తించెమనకు
మనయదృష్టమొ? లేక యమ్మాయించేసి
సృష్టపుణ్యమొ? యేమైన నగునుగాక! ॥

క. రాగలఘ్నాణమాసము

లోఁ గార్యము తప్ప ; దింతలో నీతయు నీ
గోగము కుదిరి శరీరము

బాగై యారోగ్యదశకు వచ్చునుగాదే! ॥

క. తనకు ద్వితీయవివాహం

బని, యాతండేకరాత్రియందే కార్యం

బును జేసికొందు ననుచును

ననెనట! నీయిష్టమెల్లొ యల్లె యొసర్తున్ ॥

ఆ. నె. ఏకరాత్రి పెండ్లియేమైనయెడఁ జాల

నరకు ఖర్చు తగ్గవచ్చుమఱకు;

చూడవచ్చిస్తట్ల చుట్టాలచే నిల్లు

గుల్లగాదు డబ్బు చెల్లిపోదు॥

గీ. అయిన నీయిష్టమే సుమీ యనుచు సతఁడు

పరమతాక్యంబుగాఁబల్కె భార్యతోడ;

ఖర్చుపెట్టని లోభుల గడుసుదనపు

మాటలాడువారు గ్రహించు చాటివానె? ॥

పండుగ కట్టుము

స్రరభరాజు నీతపరిణయమ్మునుగూర్చి

పలికినట్టి వెడగుపలుకులెల్ల

నాలకించి యాగ్రహతిశయమ్మున

మేనఁ జెమటగ్రమ్మ జానకమ్ము॥

మ॥ కడులోభిత్వమునఁ గుమార్తెనుఖదుఖంబుల్ విచారింపకే

పెడదారింజను భర్తయన్నమును దప్పింపంగలే కేడ్వఁగా

తొడఁగెఁ భోరన; కార్యసాధనమునఁ దోడ్చునుండుంగదా?

కడుసూక్ష్మంబుగ నాడువారలకు గంగాదేవి ప్రత్యక్షమై.

క॥ అయ్యయ్యో యనుభార్యయుఁ

గుయ్యో మొఱ్ఱోయటంచుఁ గూతురు, గట్నం

బియ్యఁడని యేప్పునల్లుఁడుఁ

జయ్యనఁగన్పింతు లోభిసంసారమునఁ.

క॥ అల్లుళ్ళకుఁ కూతుళ్ళకు

నిల్లాలికి నాశ్రితులకు హితులకు నెవుపఁ

జెల్లనికాసే నొసఁగక

ఘొల్లున నేడ్పించు లోభిగుణముఁ గనిరే.

సీ॥ ఆలిపై నొక్కింత జాలివుట్టఁగనీదు

కన్నకూతురి సౌఖ్య మెన్ననీదు

అల్లునియల్క లక్ష్యమునేయనీయదు

గౌరవాగౌరవమున మిడదు

భోగంబులం దాశపుట్టఁగానీయదు

మంచిచెడ్డ తెలిగి మసలనీదు

ఎంతకల్గిన నాశ నంతంబుకానీదు

చిత్తంబునకు శాంతిచేరనియదు

పరులుదూషింతురని భయంపడఁగనీదు

తను వశాశ్వతమనునీతి తలఁపనీదు

పారమార్థికచింతలఁ బడయనీదు

లోభి లోభిత్వ మేమందు లోకమందు.

గీ॥ పాపము ! శరభరాజు లౌభ్యంబుచేత

భార్యకును గూతునకు ననివార్జ్యమైన

హృదయసంతాప మొనఁగూడె; నిల్లె యెన్ని

హీనసంసారములు పోపంచానఁ గలవొ.

సీ॥ నాగవిల్లిదినంపు నానుదక్క మరొక్క

యరకాసునెఱుంగదా పరమసాధి

తనకోక్కెదీరు జ్ఞూరుచీరయు నెందుఁ

గట్టియెఱుంగదా ఘనచరిత్ర)

నారగుడ్డలుదక్క నాడునేమనునొక్క

పట్టుపోగెఱుంగదా భాసురాంగి

పుట్టినింటనునోచి నట్టినోములుదక్క

నొకనోమునెఱుంగదా యురుగుణాధ్య

వేలకునువేలుగలవాని యాలియయ్యు

వట్టినిర్భాగ్యుఁ జేపట్టి నట్టులామె

కలనయిన సౌఖ్యమన నెఱుంగక మెలంగు

నట్టి లోభీశ్వరుఁడు పతియైనకతన.

గీ. తనదు లోభితవమున కట్టి ధన్యచరిత

పరమసాధ్వీ యిల్లాతొటబట్టికాని

యింకొకతెయైనయెడల గుట్టెల్లదొలగి

శరభరాజు సంసార మేచంద మగునో ?

మ॥ తనకుంగట్నముబాధలేదని యసందర్భంపు సంబంధ మి

ట్లనుఁగుంబిడ్డకునిశ్చయించెనని యయ్యబ్రాహ్మీదుఃఖించి, చే

యునదిం కేమియులేక రోషముననూయోగోయియోచూ

చుకొం

దునటంచుకొగడునేడ్వజొచ్చెనతిధూర్తుంభ గ్రవీక్షించుచుకొ

క॥ చిన్నప్పడుఁ నాగ్రహమును

గన్నప్పడుఁ దెలివితేని కాంతలక్ష్మియె

దు న్నూతులు గోతులు నిజ

మెన్నంగా లక్కపిడతలే యగుఁగాదే ?

మ॥ అటుదుఃఖించి పతిప్రియత్న మనివార్యంబంచునూహించి

యిం

కెటుకానున్నదోసీతభాగ్యమదియట్లే యశానటంచెంచియిం

కటఁదానిల్వకనిద్రొపై నెపముతో నాసాధ్యలేవంగఁ దాఁ
జిటికెల్ వేయుచు నాపులించుచునులేచె భర్తవెస్వంటనే.

గీ. అటు పరస్పరాగ్రహ చిత్తులగుచు వార
లొండొరులతోడ మఱి యాడకుండ ముందు
జానకమ్మయు, వెనుకను శరభరాజు
నల్లనక మెట్లు దిగిక్రింది కరిగినంత.

సీ. రంగారు బంగారు రంగొప్ప నునుగొప్ప
గప్పకుళ్ళాయి చక్కగధరించి
లేదులేదనిపించు లేఁగొనుజిగిమించు
గతిఁబొల్చు తెల్లని గొనుదాల్చి
వదనమ్ము కొత్తచక్కదనమ్ము గనలోచ
నమ్ములందు నులోచనమ్ములుంచి
వాటమామేజోటి నీటు తేటునుగీటు
సూటైన మేల్పూటు జోడుదొడచగి
గుండె పరికించురబ్బరు గొట్టమొండు
నడుమునఁదగిల్చి చావడినడుమనిల్చి
వైద్యురాలైన దొరకాని వారికప్ప
డెదురుపడె; నీతకై వారు బెదురుపడఁగ.

ఉ.. కూతునకే ప్రమాదమొనగూడెనొయంచునుజానకమ్మయు
త్యాతురత భయంపడుచు నచ్చటికేగఁగ నామెతోడనే

యాతఁడుగూడ మిక్కిలిభయాకులుఁడై చనిచెంతనిల్చిమా
సీతకు నెట్టులున్నదియొ చెప్పమనన్ దొరసానియిట్లనున్.

క॥ పంతులు ! మీరెంతయు ధన

వంతులు, నదిగాక సుగుణవంతులువిద్యా

వంతులు,మికన్ననుమా

యింతులు,పనిలోవలంతులే సాధింపన్ ?.

గీ॥ వయసు చాలంగమీరిన వారు వలసి

నంత లోకానుభవమున్నయట్టి వారు

మీకు బుద్ధులు చెప్పట నాకుఁ దగదు

కాని, చెప్పకతప్పదు గాన వినుఁడు॥

గీ॥ చనువుగల దందుచేత నేమనినఁగాని

సను ఊమింపంగవలయు; సీతనుగురించి

చెప్పటకులేదు చూచుటతప్ప; మీకు

మార్తెచెంతకు రంజొక్క మారు మీరు

క॥ అనివలికి టక్కు టక్కునఁ

దనజోడొక వింతయైన ధ్వనిసేయఁగఁ జ

ప్పనఁ జావడిగదిలోనికిఁ

జనె నాదంపతులు వెంటఁ జనుదేరంగన్.

సీ॥ బుడ్డిదీపపుఁబొగన్ బూజుపట్టినపట్టు

వేలఁగట్టిన చాందినీలుగాఁగ

రేకులూడిన తాటియాకుచాపలె నేలఁ

బరచిన రత్నకంబళులుగాఁగ

చెదపురువులైన చెదలుగోడలకెల్ల

జిత్తువులభాతి చెన్నుమీర

కుసులుజారిన నుక్కుకుక్కిమంచంబులే

యటఁదూగుటుయ్యాః లగుచుఁదనర

గబ్బిలమ్ముల రెక్క లబ్బురంపడఁజేయు

వింజామరమ్ములై రంజిలంగ

నలుదెసలఁ గ్రమ్ముకొనిన దోమలరవమ్ము

సొగసుకత్తెల సంగీతముగఁ జెలంగ

వరలు నాగదియెల్ల నాశరభరాజు

రాజ శబ్దంబు మిగుల స్థాకమొనర్చె.

సీ॥ భృంగమ్ములతెఱంగు ముంగురుఁడెలఁచేగి

మొగముదమ్మినిగ్రమ్మి సగముగప్ప

లోలోననె కృశించు నాలోలలోచన

లోచనమ్ములు చాలలోతువార .

చక్కని చిక్కని చెక్కుటద్దమ్ములు

కన్నీటి బావులై కళిలువాయ

జ్వరతీవ్రమునఁగ్రాగి సన్నగిల్లినమేని

పసుపుపచ్చనిచాయ పసతోలంగ

జీర్ణమై కడుమాసిన చీరనడంగి
 నహజలావణ్య గరిమమ్ము నన్యసింపఁ
 బతిపతియటంచు విలపించు రతివిధానఁ
 గన్నకుమార్తెనరసె నాకన్నతండ్రి).

సీ॥ కంటకా వృతభీమ కాసనాంతరసీమఁ
 గొమరారు కేతకీ కుసుమమ్ము
 కడుహైన్యమున భూమిగర్భానఁ బ్రేరేపింప
 గతినడంగినమేటి గతనమ్ము
 హిమజాల శై వాల సముదయమ్ములఁజిక్కి
 పంకనిర్మగ్నమా పద్మమ్ము
 రాహుగ్రహగ్రస్త రాకాసుధాకరు
 నిస్తేజచంద్రికానిచయమ్ము
 మాసిభరియింపరాని దుర్వాసనగల
 మాసికల బొంతపైఁ గుక్కిమంచమందు
 లేశమును దనువుపై స్మృతిలేకపడిన
 కన్నకూతురినరసె నాకన్నతండ్రి).

గీ. మివుల జ్వరతీవ్రమున మేనస్మృతితొలంగి
 పలుగతులఁ బ్రియునిగూరిచి పలువరించు
 బాలనొకవేళఁ జూపుచుఁ బలికెన్ని
 శరభరాజతో దొరసాని జాలిఁబూని.

శా॥ ఎల్లెమ్మెన్నుపరీక్ష పాఠ్యం యిన యాయేడేండ్లలోఁగాటికిఁ
 గాళ్ళుంజూపిన రోగులన్ సయితమున్ గాపాడితింగాని, నా
 వల్లంబాయని రోగమొక్కటియుసంప్రాప్తింప; దాశ్చర్యమె
 న్నాళ్ళోయైనను బాయకున్న యదియూష్ణంబీకుమారీమణిన్.
 మ. ఇది టైఫాయుడు ఫివరేయయినచో నిన్నాళ్ళుజీవింపనీ
 యదు; నాయావషధమింక నేజ్వరమునేనన్నాళ్ళురానీయ,ది
 య్యదిచిత్రంబగువ్యాధినై ద్యులకుసుంతై నన్ గ్రహింపంగరా
 నిది, నేబోల్చితఁదెల్పెదన్ వినుఁడుదీనింగూర్చిస్పష్టమ్ముగా.

గీ. మీరునమ్మరుగాని సాధారణముగ
 డాప్టరులకిట్టి కేసు తటస్థపడదు;
 అటు తటస్థపడినయెడ నరసి వ్యాధి
 యిట్టిదని గ్రహించుట నట్టిమాట.

ఉ. వ్యాధులయందు నెందునిటువంటిది కల్గదు; దీనికిన్ మనో
 వ్యాధియటంచుఁబేరు; తగినట్టుల నౌషధసేవలెన్నో యే
 వ్యాధులకేని దత్తిమచితానుగతిఁ గల్గవై న నీమనో
 వ్యాధికిమందులేదనుచుఁబల్కెదరార్యులు బ్రాహ్మణోత్తమా.

గీ. ఏమహా వ్యాధియునుగూడ నింతఘోర
 బాధ కల్గింప దీ మనోవ్యాధిరీతి
 మృతునిమాత్రమే మొదలంటఁ జితిదహించుఁ
 గాని, యిది ప్రాణముంచియే కాల్పుచుండు.

సీ॥ నీరు నన్నమునిద్ర గోరనీయకపీల్చు,
 దినదినమ్ముచు శుష్కతనునొసర్చు
 లేనినంకటము లెన్నేనిదాఁగల్పించు,
 సహజఁడై ర్యసైర్య సమితిగూల్చు
 కడుపునఁ బెనుచిచ్చు వొడమించి బాధించు,
 కలరూపురేఖల కళలడంచు
 తెలివిఁజేటలుడించు దీనత్వమునుగూర్చు;
 పనిపాటులొసరించు మనసుమార్చు
 క్రమముగా మంచమెక్కించు సమితరోగ
 మందునకముంచుఁ బ్రాణమ్ములపహరించు
 వేసవేలుగ లోకానఁ గానిపించు
 వ్యాధులందేది యీమనోవ్యాధిమించు?.

గీ॥ చెఱుకుగానుగునందునఁ జెఱుకువోలె
 నీమనోవ్యాధికిం జిక్కె నీ నెలంత;
 ఎముకలొసలించి రక్తమాంసములుపీల్చి
 పిప్పిచేసినదీమె నీగొప్పవ్యాధి.

క॥ ఈ రమణి మనోవ్యాధికిఁ
 గారణమును నే గ్రహించి కలనంగతులన్
 మీ రమణికిఁ దెలిపితి; నా
 ప్రేరణమున నీమె మీకెఱింగించెఁగదా?.

చ॥ ఎఱిగియు నింతకాలమిటు లేటికి జాలముచేసినారు? న
మ్మరొ? మరపొందినారొ? యనుమానముచెందిరొ?

రామచంద్రుని

వరకును నేలరమ్మనరు? వానిముఖేందువిలోకనంబె యీ
తరుణికి నొషధంబు; భయదంబగు జాడ్యతమోనివృత్తికిన్.

శా॥ అబ్బాలుంగనురెప్పలెత్తి యొకమారమ్మాయివీక్షించినన్
మబ్బుంబొసినయట్టిపూర్ణ శశిబింబంబున్ నిడంబించుచున్
జబ్బుంగిబ్బును సర్వముందొలగిసాక్షాత్పక్షియైతోచు; న
బ్బబ్బా ! బల్మినిజంపి వేసెదవటయ్యా! యీకుమారీమణిన్

చ. ఎముకలుచర్మమున్ మరియొకించుకయాపిరిదక్కరక్తమాం
సములిసుమంతలేకయె కృశస్థితినున్నకుమార్తెఁగాంచి చి
త్తమునెటులాపఁగల్గితిరొ ? ధైర్యమునెట్లువహించినారొ ? ధ
ర్మమెయిటువంటిపట్టుదలమానుఁడు కన్నకుమార్తెపట్టునన్.

శా. మేనల్లుండతి బుద్ధిమంతుఁడుగదా! ?మీరేలశంకింతురొ
వానిన్ సీతకుఁగూర్పమీకుఁగల యైశ్వర్యంబదేనాటికే
నై నన్ సీతదేకాన భూవసతిలేదంచున్ విసర్జించుటే
మైనన్ బాగుగనున్నదయ్య! కలదయ్యా! యిట్లులెందేనియున్

చ. మమేనుపటియట్లకన్నడదు ముద్దులసీతవిధమ్ముచూడ, నే
క్షణముననోరహస్యముగఁగన్నులురెండునుదేలవైచు; మిం

చినపదపన్ విచారపడి చేయునదేమియులేదుకాన, మీ
 రునుమనజానకమ్మయునెఱుంగగఁజెప్పితినున్నదున్నటుల్
 డి॥ ఈదొరసానిమందుగుణమియక యున్నదటంచునాపయిన్
 వాదుఘటింపకుండఁ గలనై ఖర తెల్పితి; నిందుమీఁదమీ
 రేదినమంజసంబనుచు నెంతకొయ్యట్టులనేయుండయ్య! యీ
 మీఁదవిధాతయెల్లునియమించెనొయ్యట్టులెయోనిజంబుగా.
 మ॥ తమమేన్లునకుం గుమారకకు నుద్వాహమ్ముగావింప ని
 ప్తములేకుండిన యంతమాత్రముననప్తంబేమి? యెట్లైననీ
 యమబాధల్ యమబాధలాటనినుమంజైనన్ విచారించిపం
 తముచాలింపుడు! రామచంద్రనికఁగంటంబెట్టుడిబృలకున్.
 మ॥ కలరోగంబుతొలంగినన్ బిదప సంకల్పించుకొన్నట్లైమీ
 రలొనర్పందగుఁగానిప్రస్తుతము నీరాధాంతసిద్ధాంతముల్
 సలుపనవచ్చునె? తొల్త్రబ్రాణములు నిల్వంబెట్టుడెట్లైనని
 య్యలి నీలాలకప్రాణదాత తమమేన్లుండె ముమ్మాటికిన్
 శా॥ పోట్టాఫీసున పోస్తునేయుఁడొకజాబున్ రేపు; నామాటలన్
 పెట్టంజేయఁగవచ్చు; “ప్రాప్తిమిడియ్యేగ్గి”యంచునై యెచ్చుటే
 బెస్టన్నింటను; నై రుచూచుకొనుచున్ వేవేగమేల్పెన్
 లోనే ప్లాచ్చెనత; డారణాలెకద మీకేమైన వేస్తెనచో.

ఆ. వె. ఆరణాలఖర్చటన్నంత మాత్రాన
 గుండెరాయిపడి యతండు నోట

- మాటయింతలేక మాసప్రతముదాల్చె
 నూర్పులిడుచు మిగులనుస్సు రనుచు.
- సీ॥ మేస్లు రప్పింపఁగా నొక్కకాసైనఁ
 బతిబంపుటది యసంభవ మటంచు
 తంతివార్తయొకాక తగుఖర్చులును బంప
 కున్న నాతనిగాక సున్నయనుచు
 ఆతండురాకున్న సీతామనోవ్యాధి
 తొలఁగుసాధనమింకఁ గలుగఁదనుచు
 అమ్మనోవ్యాధి బాయకయున్న సుకుమారి
 తనువునిల్వదు యధార్థ మృటంచు
 కన్నకూతురికిఁకేనేమి గతియటంచు
 నేలఁజతికిలఁబడుచుఁ గన్నీరు మిగుల
 పరదగా వెక్కి వెక్కి యేడ్వంగఁదొడఁగె,
 మానినుల మానికమ్మైన జానకమ్మ.
- గీ. పలుకు నులుకును లేనట్టి పతిని గాంచి
 పలుగతుల నేడ్చుచున్న తిద్భార్యురసి
 తనకుమతిబోవఁ బ్రతిమచందాస నిలిచె
 మేసస్మృతిలేని దొరసాని మాసమూని.
- గీ. నోటమాటలులేక యచ్చోటవారు
 ముప్పై రాయాఫితులయందు మునిగియుంట

వలసనాల్లెదు నిముసముల్ వలకు నాగ్న

హంబు సర్వంబు నిశ్శబ్దమయ్యెనంత.

ఉ. ఆయవివేక్మైన శరభాఖ్యుడు తుల్లి పడంగ, నేమిత
ల్లీయని జానకమ్మ సుతనేచ్చుటమానికవుంగిలింప, నా
హాయని వై ద్యురాలుగఁగనక్కజపాటునుజెందఁరామచం
ద్రా"యనుగద్గదధ్వనివినంబడె మువ్వరకొక్కమారుగాఁ.

సీ॥ అమ్మ! ముద్దులగుమ్మ! యనుఁగుసీతమ్మ! నా
బంగారపుంబొమ్మ! బలుకవమ్మ!

బావనేటికి నీపు పలువరించితివమ్మ!

స్వప్నమందతఁడు కన్నడెనటమ్మ!

పంబురింపినాసమ్మ! గడియకొ శేణముకొ

నచ్చునాతఁడు నీపునగనకమ్మ!

నీకువానిక బెండ్లినిశ్చయించితిమమ్మ!

మనసుదిట్టముచేసి కొనఁగదమ్మ!

జ్యోరముతగ్గించుకొనుమమ్మ! జడియకమ్మ!

బ్రతికినఁగదమ్మ! యింతకుఁ బరిణయమ్మ!

టంచు నాజానకమ్మ సీతమ్మ పై ని

వ్రాలికన్నీటి ధారలు గ్రాలవగచె.

గీ. పగచుటయుసీత కన్ను రెప్పలుగదిల్చి,

ప్రక్కకును నొత్తిగిలి, తల్లివదనమందు

వదనమిడి, శుష్కదక్షిణ బౌహులతను
నామె మెడఁగొంగిలిచె నత్యాదరమున.

గీ. కాంగిలిలచి వేడి కన్నీటనచ్చట
జననిఁగూడి తాను జలకమాడి,
మనసునందదేము గొణగుచుఁగ్రమ్మరఁ
గన్న మూసికొనియెఁ గన్నెమిన్న.

ఆ॥ వె॥ నీతపల్వరింత చెవుల సోకినయంత
మిగులఁ ద్రుల్లిపడుచు దిగులు పడుచు
శరభరాజుగారు శిరమొక్కమాచూచి
నారదేమి యెంచినారొకాని?

గీ. ఆపలువరింత యాలించినందువలనఁ
గూతుసంగతి యొక్కింత గుర్రైతింగి
శరభరాజు మనంబింక మరలవచ్చు
మనుచు దొరసాని కొంతధైర్యంబుఁబూని..

గీ. చాలరాత్రిమైన దటంచు శరభరాజు
గారి నిలవొంది, మందిచ్చు క్రమము హఠ
కమ్మకెఱిగించి, యుదయమ్మునందు మరల
వచ్చెద నటంచు నింటికీ బయనమయ్యె॥

చ. తదుపరి నీతకున్ మిగుల దగ్గరగానొకనుల్కమంచమున్
బొందువుగ వేసి, దానిపయిబొంతనమర్చి, యథాప్రకారమా

నదమలశీల జానకమ సత్వరముం దనమేనువాల్చె; నా
ముదునలిబోభిమున్ నిదురఁబోవఁగజప్పనలేచియంతటన్
చ. తనగదితల్పులు బెరటితల్పులు చావడితల్పున్ గనుం
గొని, గడియల్ బిగించి, చిరుగుల్ గలచాపయుఁజింకిగోనెయున్
మునుపటియట్లమర్చుకొని, మూలుచుదగ్గుచు, మెల్లమెల్లఁగా
గొణుగుచుమేనువాల్చెగదిగుమ్మముప్రక్క నె బొక్కిపల్లపై .

గీ. అల్పసంతోషులకు నిర్మలాత్ములకును,
మఱియుఁ “గస్తీఫలీ” యను మాన్యులకును
వరలు నిద్రామహాసౌఖ్యవై భవంబు
లోభులకుఁ గల్గునేయెందులోకమందు ?

శా. ఆకాట్లాడిన బొక్కిబల్లపయిఁ దానాచాపపై గోనెపై
నేకాంతంబుగ మేనువాల్చి తనలోనేమేమొ చింతించుచున్
మూకల్ మూగెడుదోమలందరుముకొంచున్ నిద్రయన్నాటఁగో
లేకీగీతిగసమ్మహాత్ముఁడు వితర్కింపంగఁజొచ్చెన్ మదిన్.

గీ. ఆరణాలంట ! నై రంట ! జౌర యెంత
జడుపులేకన్న దాదొరసానిగుంట ?
దానియబ్బగడించిన ధనముదాచి
యంచినట్టులె మాటాడుచున్నదిచట.

క. డబ్బున్నర కవరంపిన
నబ్బెలున కందవొక్కొ ? యందినరాఁడో ?

డబ్బున్న వారినెప్పుడు

నిబ్బందులు పెట్టుచుందు రిట్టేమూర్ఖుల్.

క. మేనల్లున కింతకు నొక

కానీకాడ్డైన జాలుగవరేటికి ? నే

మైనన్ వాసిన శీఘ్రము

వానిని రమ్మనుటకన్న వ్రాయగలదే?

గీ॥ అట్లుకాదట్లుకాదు; మేనల్లుఁగూర్చి

కలతెఱంగెల్ల నెఱిగింపవలయుఁగాదె?

తేనియెడ వచ్చునో రాఁజూ మేనయల్లుఁ

డతఁడు రాకున్న సీతకు బ్రతుకుగలదే?

గీ॥ అందుచే గవరువ్రాయుట యన్నిగతుల

నుత్తమంబని తోచుచు నున్నదిపుడు;

నినఁ జిన్నక్షరములతోఁ గానికాగ్దు

సందుఁ బట్టింపలేనె యెంతైనఁగాని॥

క॥ సన్నని పాళీతోడను

జిన్నక్షరములనువాసి చేర్పఁగలను నే

నెన్నైనను సంగతులను;

సన్నముగా వ్రాతుఁగాడైచాలునాకు॥

గీ॥ మొన్ననుకలక్టరుకచేరి నున్నక్లర్కు -

నడిగి యొకపాళిదెచ్చితి; సగ్గిపెట్టె

నుంచి నాగదిగూటిలో నుంచినట్లు
 జ్ఞప్తియున్నది; యదియందుగలదో? లేదో?
 గీ॥ వెదకెదనుగాకయంచు వేవేగ లేచి
 బుడ్డిదీపము వెలిగించి భూసురుండు
 తనదుగదిలోఁ బ్రవేశించి తడుముకొనుచు
 గూటిలోఁ జేయిపెట్టి యన్నాటిరాత్రి॥

గీ॥ ఇటునటుఁ దడుముచుండంగ నింతలోన
 సతనిప్రార్థనశమున సందులోనఁ
 జేరి మొదలంటఁగాఁ గుడిచేతి నడిమి
 పేలును జిటిక్కుమని యొక్క తేలు పొడిచె.

శా॥ ఆలింబిష్ట నతండులోభియయి యత్యాసత్సముద్రమ్మునన్
 గూలంజేసిన కూళయంచుశితలాంగూలాగ్రశూలమ్మునన్
 ప్రేలిందేలటుగుట్ట దుర్భర విషాద్యే లానలభ్యానలన్
 గీలల్లేగి దహింపఁగాఁదొడఁగెదత్కిలాలనాశంబులన్॥

క॥ “కుయ్యో”యని మొట్టొ”యని
 “యయ్యయ్యో”! యనుచు రాత్రియంతయు నాతం
 డయ్యెడ యమభాధన్ బడ
 నయ్యార్తి యడంగ నుదయమయ్యెను సంతన్॥

గీ॥ ఉదయమగుటయుఁ దద్భాధయును నొకింత
 తగ్గుటయులేచి కాలకృత్యములు దీర్చి

జానకమ్మను మేల్కొల్పి కానికార్డు
దాసిచేతను దెప్పించి తాను సంత॥

గీ॥ తేలుకాటునఁ దనవేళిలు వీలుగామి
వడివడిగనేగి పొరుగింటి వారిచిన్న
వాని బ్రతిమాలి జూబును వ్రాయఁజేసి
దాసిచే పోస్తుకంపించె దానినవుడు॥

గీ॥ భర్తయిలుసేరిసంతఁ గుమార్తెకడను
వానిఁ గాపుంచి పెరటితోవను బిరాస
సనుఁగు స్నేహితురాలింటికరిగి యచటఁ
జాలసేపుండె నెందుకో జానకమ్మ

గీ॥ ఎచటికేగితి నెందుచే నింతవలకు
నెచటనున్నావటంచు లోభీశ్వరుండు
తన్నుఁ బ్రశ్నింప నేమేమొ నన్ని చెప్పె;
అట్టివారకడ మెలంగుటల్లకాదె॥

పండుగ కట్నము

అత్తవారిడు కట్నమందవచ్చు నటంచుఁ
 గొత్తయల్లుఁజే చంక గుడ్డుకొనఁగ
 వచ్చియు రానట్టి వయసువచ్చినబాల
 తనకాంతు నరయంగఁ ద్వరపడంగ
 ఉల్లమ్మ బెగ్గిల నల్లురాకదలంచి
 లోభిమామకు గుండె లొటుకు మనఁగ
 అప్పడాల వడియాలుఁ బప్పలాదిగఁ గూర్చు
 పనులలో నత్తలు మునిగి తేల
 “వచ్చె వచ్చెను సంకాంతి వచ్చె”ననుచుఁ
 “బండుగు ప్రియత్నములు చేసికొండ”టంచు
 నెల్లకడలను జాటుచు నేగుదెంచె
 మాసరాజంబయిన పుష్యమాసమంత॥
 సీ॥ ముంగిళ్ళ ముగ్గులు రంగారు తోరణాల్
 పసుపురాసిన ద్వారబంధములును
 నున్నంపు గోడలు నున్నని చీడీలు
 మెత్తినయరుగులుఁ గ్రొత్తనగలు
 పంచల చాపులుఁ బరికిణీలొకట్లు
 జలతారు చీరల సంభ్రమములు

తగుపిండివంట యత్నములు నల్లుండ్రీకు
నత్తవారలు వ్రాయునుత్తరాలు

ఊరనూరను నింటింట వారివారి

శక్తులకొలందిఁ బెంపొంద జనులయందు

నందఱును గూడనానంద మొందుచుందు

తనరు సంక్రాంతి ముందరి దినములందు

క॥ ఆ లోభాగ్రేసరు ని

లొలికి బాలికకుఁ గూడ నాయానందం

బేలీలఁ గలుగుఁ బాపము

కాలము వ్యతిరేకమయ్యెఁగద వారికడఁ.

ఉ॥ సంఘగ చింతలేక, తనపంఘగ యల్లుడువచ్చి నీతక

స్పండునొనర్చుటేయనిమనంబున నెంచుచుజానకమ్మ, యా

గండమువాయఁగాముడుపుగట్టుచు నచ్చెనొలేదొరామచం

చుండనిరెండుపూటలఁగనుంగొనుచుండను నైలువేళలఁ.

శా॥ కాసీకారుడువ్రాసి మూడుదినముల్ గావచ్చె, నీపాటికిఁ

మేనల్లుండదిచూచి రావలసియుండెంగని రాడయ్యె; నా

కాసీకారుడు చేరలేదో? తనరైల్వర్చుల్ నిమిత్తంబు కా

సేనింగల్గదో? యేమికారణమొయంచె? తేనిదర్శించుచుఁ.

చ॥ శరభయగారు పొద్దుననె చావడిలోనఁ బచారునేయున

త్తరి నొకపోస్తుమేనతని దగ్గరకుం జనుదెంచి యొక్కయు

త్తరమునొసంగి పోవఁగ నతండును బై కవరూడఁదీసి యా
తురతనులో చనమ్ములనుదోట్కొనిరమ్మనజానకమ్మయున్.

గీ. పడివడిగ నేగి కొనివచ్చివానికొసఁగఁ

గనుల ధరియించి తోడనే మనసునందు

శరభరాజు త్రరంబును జదువదొడ, గె

భాగ్యకొకమాటయును వికంబడనికనఁగి.

గీ॥ చదువుచుండంగ నప్పుడా శరభరాజు

గారి ముఖలక్షణమ్ముల తీరుగాంచి

కడువిచారకరంపునంగతి యదేదో

దానఁ గలదంచు నూహించె జానకమ్మ.

గీ॥ అందుకనుగుణముగ జాబునరసియతఁడు

నేలఁబడవై చి నిట్టూర్పునిగుడఁ జేసి

కన్నులను నీరుగార్చి మొగమ్మువాల్చి

మానమునుదాల్చె నోట నేమాటలేక.

గీ॥ దానభీతిల్లి పాపమా జానకమ్మ

నడకు జనియింప గద్దదస్వరముదోస

“అయ్యయో! చెప్పకేమి? మాటాడకేమి?

ఎవరికేయుపద్రీనమది యేమి జరిగె ?

మ॥ మనమేల్లఁడురావ చంద్రునకుఁజేమంటేకదా ? పుట్టినిం

టనునాతల్లియుండండిసౌఖ్యముగనున్నా కేకదా?” యంచు బె

గొనునాత్రొంబున వారివారినడుగళ్ గోపించి చీకాకుతో
ననెనా బ్రాహ్మణుఁ డేలపేరదవ జెప్తా! నీవుకష్టాత్మనై."

క॥ నీకొంప మునుగలేదే !

నీకోరికల్లెఁ నీరనే గయ్యాల్లే !

నాకొంపయె మునిగినదే

నాకొంపను చీసినాడు నాయల్లుండే".

క॥ "అల్లుండనెదరయో ! మే

స్ల్లుండగు రామచంద్రుడా ?" యనె "సీ ! సీ !

పాల్లాడఁ దన్నెదను మే

స్ల్లుండేయైన మేలెయై యుండుగదా ?

క॥ పదిగరిసెల రాబడియును

సదిగాకయె సగదున్ను యట్ట మహాస్యుం

డెదనే స్ల్లునిగాఁ గొనె

గఁదలంచిన కామరాజు గతియిం చెనయో !"

క॥ అనుటయుఁ బక్కున సగియ

వైనజానన పల్కు నీమీనచ్చెనో యూహ

మనకామరాజు తాతా

చనిపోయెను ? పాపమతఁడు క్షయరోగికదా ?"

గీ॥ మీకు స్ల్లుండుగాకుండ మేనుబాసె

గాని, పాపము ! మీకూతు కంఠమందు

బుస్తే ముడివై చియే చనిపోయేనేని
నింతదుఃఖంబు లేకుండునేమొ మీకు !”

గీ॥ అనుటయు శరభరాజు మహాగ్రహమున
మొగముచ్చిల్లించుకొనుచు నమ్మగువ కనియె
..బరమ నిర్భాగ్యురాలవు; వట్టి పశువ
వెందుకుఁ బనికిరానట్టి మందమతివి.

శా॥ నోరెత్తె మృదువై నమాటయనసీనోటవిసరాదు,న
న్గారుల్ ప్రేరెడఁ వేను గడ్డిపరకై నన్ నీకుఁగాకుంటి; నే
క్రూరుండిట్లుకుమారకన్ విధవగాఁగోరున్? సిసీ!యింతలో
నోరున్ మూయుచు ! ప్రేలఁబోకుమిటు ముందున్ వెన్న
యోచింపకే.

క॥ తాతా ! నామాయచసెనని
నాతోఁ బంహసమకివె ? నాయెదటసేతు
నీతైతక్కలు ? చాలును !
లే ! తొలఁగుము ! పొమ్ము ! సిగ్గులేని సిఖండీ !

శా॥ కాసున్ గట్టుము బాధలేని కడుయుక్తంబై నసంబంధమం
చాసంబెందితి వ్యసమయ్యెనుగదా! యన్నింట మేలై నదిం
కేసంబంధమనాకుఁ గానఁబడ దిసీ ! యెంతనిర్భాగ్యురా
లే నీతమ్మ? వివాహయోగమిక లేదేమో కదాదానికీ ?.

శా॥ పట్టుంబట్టితివీవు నీతకల నిర్భాగ్యుండు మేనల్లునిన్
గట్టన్ ; నీవనుకొన్న గుల్లెయపునేగాఁబోలు? కాదెన్నఁచున్

బట్టంబట్టితినేనుఁగూడఁ బయినంబంధంబె కావించుఁగా
కెట్టున్ నీవనుకొన్నయట్లెపుడుఁగానీయంజమీనమ్ముమీ.

క॥ అనిపలికిఁ మానముంగొని

ఘనదీర్ఘలోచనమ్ము గావించఁ బతిన్

గనుఁగొనుచు జానకమ్మయుఁ

జనకచటనె నిలిచెన్చెట్టి సందర్భమునన్॥

చ॥ కదలికలేక స్థానికులయి గాఢతరంబగు మానమందునన్
బాదలి తపోనిమగ్నుహరుఁబోలుచునాశరభాఖ్యుఁడుండఁడ
ద్విదితమునివ్రతంబునకువిఘ్నముగూర్చెదటాలుమంచున
య్యదనునవచ్చినట్టియొకయద్భుతమన్మథవిగ్రహంబహా!

నీ॥ సూర్యుఁడొకఁడని నునుసంపుగలవానిఁ

దొంగరాయు డిరాయు మొగమువాని

మగమీల సగజాలు జిగికన్నుఁ గవ వానిఁ

గుదురూని కొదలేని సుదురువాని

కిరముంగరాల ముంగురుల రంగులు

పొడఁగానబడరాని మున్నువాని

సొంగారు బంగారు రంగుచాయలువాని

సురవై న కరవై న యురమువాని

తఘకులీనెను నెల బ్రాయమొలుకువాని

జెలుకుమీనకాని' సొగసూని నరమువాని

గనఁదగినవాని నొకని నాకస్మికముగఁ

గరవుదీరంగఁగాంచి రిద్వరునుగూడ॥

సీ॥ వదలలావణ్యాంబు ప్రవహించుకాల్పనాఁ

బ్రక్క పాపటతేటు పరిధవిల్ల

చలువఁజేసిన ట్విల్లుషద్బుపై ని గులాబి

పట్టునెట్టయి కాంతులుట్టిపడఁగ

సూక్ష్మసజ్జాకస్సకోటు నీటులతోడ

కాశింగునునురంగు కయ్యమాడ

పాలమీగడవన్నె గాల్గుమేలిషెరాయి

ముస్తాబును మరింత ముద్దుసేయ

జోడువాఁడతనికి లేడు లేడటంచు

జోడు మేజోడుఁగూడఁ బల్కాడుచుండ

శాపవశమున మానవురూపపుగన్న

మారుగతినున్న యాసుకుమారునరసి ॥

క॥ సతియును బతియును సత్య

ద్భుతగతిఁగని యొక్కమారు త్రిష్టపడంగా

నతఁడును వారిలచెంతకు

సతిరయమునవచ్చి “కుశలమా సీత”యనన్ ॥

శా॥ ఆనందమ్మసజ్జానకమ్మయెదురై యశానోయి! నాతండ్రి!నీ

పై నేపాణములుంచి యింతవఱకున్ భద్రమ్ముగానున్న నీ

పై నీమూలననునన్ సుఖించును శుభప్రారంభమానింకడం
డ్రీ! నాగండముబాపినాడవుగదోయీ! నీవుముమ్మాటికిన్॥

ఉ॥ మామయగారికిప్పడొకమారు నమస్కృతిజేసి నీకుగ
న్యామణినిమ్మటంచు వినయంబుగవేడుకొనంగదోయీ! నీ
వేమటుతెల్లబోయెద? విదేనమయంబింక మొక్కుమోయి! నీ
చూమకు; గన్నులారంగని చూచనమందున సంతసింపెనన్॥

గీ॥ అనిసలికి నొండ్రికిన్ మొక్కుమునుచు గురువు

తొల్లి ప్రహ్లాదు ముందుకుఁ ద్రోఫివట్లు
తోల్గినె బతిచెంతకతని నాతోయజాక్షి
తోగినంతనె రామచంద్రుండుఁగూడ.

ఉ॥ సుందరమందహాసపురుచున్ మొగమందునఁదాండవింపఁగా
ముందున కేగివానిపదముల్ గనిమెల్లఁగ మొక్కినంత న
మ్మందుండదేమొగొల్గి తనమందనమందలిసాత్తునిచ్చునచ్చ
చ్చందమునన్ “జిరాయు”వనజాల కనెన్ దనదీవనమ్మున్.

ఉ॥ అంతటితోడఁబోక శరభాభ్యుదయపల్కుఁ, గుమార! గైలుఖ
గ్నెంతయెనయ్య? యెల్లులభియించినదయ్యది? యెవ్వరిచ్చినా
రింతకునీకు? నెంతవ్యయ మేమియొనర్చితి? వావిశేష మొ
క్కింతయెఱుంగఁచేయుమన నేమియుఁబల్కక రామచంద్రుండున్

గీ॥ తెల్లఁబోయిన మొగముతో మెల్లఁగఁదన
యత్తనరయంగ, నామెయు నతనిహృదయ

మెఱిగి చప్పుసనాతని కరముఁబట్టి
వ్రక్కకునులాగి యిట్లని పలుకఁదొడఁగె.

చ॥ యెసరిసరి! రైలుఖర్చుల ప్రసంగమయిప్పుడుముఖ్యమైన! దే
వ్వరొసఁగి, రెంతఖర్చునుచుఁ బ్రాణముతీయుచునున్నవారు; ఎ
వ్వరిడిననెట్లువచ్చినను వచ్చును! గాసునుబంపరైతి రీ
తరుగనిప్రశ్న లేటికి వృథాశ్రమమీకును వీనికింగదా? "

గీ॥ సావకాశమ్ముగా నాప్రసంగమితని
సమగవచ్చును పాపమైప్పుడు భుజించి
నాడో? యాకలితోడనున్నాడో? నీత
కంటఁ బడనిండు మొదట నన్నింటికన్న॥

గీ॥ అని వచించుచు రామచంద్రుని గుమాస్తా
కడకుఁ గొనిపోయెనప్పుడా పడతిమిన్న;
లోభీయును లేచి తనగదిలోని కరిగి
మంచమునఁజేరి యేమొ యోజించుచుండె.

గీ॥ ఏమొయననేల? ఆనాడు రామచంద్రుఁ
డెటులవచ్చెనో? రైల్వర్సు లెవరొసఁగిరో?
భార్యయేమైన వానికిఁ బంపెనేమొ?
యనెడు సంశయమందుచ మునిఁగెనతఁడు.

గీ॥ జౌషధముద్రాగి పథ్యమ్ము నప్పడెగొని
చిన్నమాగన్న వెట్టి వచ్చియునురాని

కునుకుపట్టిన సీత నా జననిచేరి

సంభ్రామోత్సాహములు లోన సందడింప.

ఉ॥ చిన్నికుమారి! నాయనుగుసీతమతల్లిగో! యొక్కమారునీ
కన్నులవిప్పమమ్మ! యిటుకగ్గొనుమమ్మ! నిరంతరమ్ము నీ
మన్ననగన్నవాడు సుకుమారుడునీ హృదయప్రియుండునీ
వెన్నినరామచంద్రుడితండే! యితండే! యితండే! కుమారికా!॥

చ॥ అనియరచేత మేనిపయి నల్లనఁ దట్టినయంత సీతయున్
గనులనువిప్పి పెన్నిధినిగాంచి న పేదవిధానఁజెంగటన్
గనియె నవీనమచ్చధునికై వడిఁ గాగ్రెనుపట్టివాని నా
ననజితపూర్ణచంద్రుని గనన్దణసాంద్రుని రామచంద్రునిన్.

ష॥ ఘనరోగాంధతమోనివృత్తియగుభాగ్యంబెల్లజేకూరఁగాఁ
గనులన్ బాష్పతరంగసంఘములసంఖ్యాకంబులై మీరఁగా
ననురాగాంబుధిహృత్తటిన్ గడచిమిన్నంటంగనుప్పొంగఁగాఁ
గనియెన్ బాలికరామచంద్రముఖ రాకాచంద్రబింబంబటన్

శా॥ యోగ్యుండౌ హృదయప్రియుం డెదుటనేయున్నాడు,

[నాపుణ్యమున్

భాగ్యంబున్ ఫలియిం చెదీరనిమనోవ్యాధిన్ విసర్జించి, యా

రోగ్య బెప్పటియట్లకంటి, నికనే రోగంబులేదంచు, నా
రోగ్యంన్నానముఁజేసెసీత, సుకుమారుంగాంచి, కన్నీటితోన్.

చ॥ రజనిచరేంద్రుడౌ శరభరాజును, బాపము జానకమ్మయే
త్రిజటయు, దుర్గమంబయి స్ఫురించెడు నాగదియెల్ల లంకగా

నిజముగనందు సీతవలెనే కృశియించెడు సీతజూడ, బా
ష్పజలధిగట్టె, ధైర్యనగనంతలిచే మనరామచంద్రుడున్.

గీ॥ రామచంద్రుడు, సీత, పరస్పరావ

లోకనంబునఁబడి యదే లోకమట్లు

లోకము మరచియుండ, నాలోన జాన

కమ్మ యత్యాదరమున సీతమ్మ నరసి॥

చ॥ “చనువుగ బావతో మునుప్రసంగ మొనర్చెనుదానవచ్చు! యే
మనియునుబట్టి రింపవిపుడయ్యెయ్యె! యీతనియాశలింక, లే
వనుకొని నిశ్చయించుకొనియా? మరికాఁగలభర్తతోడనే
మనెదటంచు సిగ్గుపడియా? తనయా! పలుకాడవేటికేళి.

చ॥ ‘మొదటిదెకారణంబయిన ముద్దులగుమ్మ! యధార్థమేనుదె
ల్పదవిను! నాదుకంఠమునలేశముఁబ్రాణఁబునున్నాక్ష; నీ
ముదుసలి దండ్రీపట్టుదుదముట్టదు; కష్టముఁబ్రయోనఁబొం
దెద, నొకయించుకై నవెనుదీయక కార్యమునిర్వహించెదన్

మ॥ సకలోపాయములన్ బ్రయత్నపడి నీనకలపవీడేర్తు, నీ
కొకలోపంబునుగల్గినీయనుజుమీ! యొక్కింతధైర్యంబుతో
నికనీవ్యాధి తొలంగజేసికొని యెట్లెనిఁసుఖంపంగదే?
యకటా! బల్మినిజంపుకొందునఁబెబ్బి! నిన్నునాచేతులన్?.

మ॥ ఇటుతాఁబట్టినయట్టి కుండెటికి మూడేకాళులన్నట్టు లె
ప్పటికింబట్టినపట్టు మానకనినున్ బాధించినన్, దండ్రీచెం

గటనిన్నుంచక నెంటఁబెట్టకొని శీఘ్రుంబేను బుట్టింటికిం
 తటితోనేగి,నిశేషమంతయునుమీతాతయ్యతోఁజెప్పెదన్.
 ఉ॥ చెప్పిననాలకించు, నినుఁజంతకుఁబిల్చును, ముద్దులాడు, నీ
 కొప్పనుదువ్వు, సక్కుననుగూర్చు, సరేయనిరామచంద్రుఁడా
 సప్పడెపిల్వఁబంచును, రహస్యముగానిక నీదుతండ్రికే
 జెప్పకయేవివాహమునుజేయును, జూతముమీఁదిసంగతుల్ !.
 మ॥అని,మేనల్లునిగాంచి,,యోయిసుకుమారా!నీనిమిత్తంబుగా
 ననియింకేమియొచెప్పఁబోవునరకి ,,కౌనా! యొక్కమార్దిట్లు ర'
 మృని, తన్నుంబతిపిల్చిసట్లగుటచే, నాసాధ్యతాలేచిదో
 యెనునందుండక, మేనయల్లుచెవిలో నేమేమొపల్కాడుచున్.
 గీ॥ పిదపనందొంటిగానున్న ప్రయులొనర్చు

రా'షణక్రమమ్మును, బరస్ప

రానురాగక్రమమును ముందరయవచ్చుఁ
 దొలుత జానకమ్మనుగూర్చి తెలియవలయు.

గీ॥ పిలుపువినిసంతనే యామె యులికిబడుచు
 భర్తగదిలోనికేగి నిల్వబడెనెదుట !
 నులకమంచంబుపై వెల్లకిలఁబరుండి,
 యేమొ తలపోయుచుండె లోభీశ్వరుండు.

గీ॥ కొన్నినిముసమ్ములగు వరకును నొకింత
 ప్రక్కకుఁ దిరిగిచూడక యొక్కమారు

పెద్దనిట్టూర్పువిడిచి, లోభిప్రభుండు
జానకమ్మనుజూచి, తక్షణమలేచి.

గీ॥ జౌనె ! నిన్నొక్కసంగతి యడుగవలసె;

నున్నదున్నట్టులే చెప్పకున్న యెడల,
వీపుచేల్చెద నెముకలు విరుగఁదన్ని
కొంపలోనుండి నినుసాగ సంపువాఁడ.

ఉ॥ మాయగదోచుచున్నది సుమారుగటిక్కెటుఛార్జిరెండురూ

పాయిలనాల్గణాలుగద? పై నగుఖర్చుల కెల్లనొక్కరూ
పాయియునై నలేకెటులనచ్చును? మొత్తముగాఁగమూడురూ
పాయిలనాల్గణాలెవరు పంపియోవానికి నీనె చెప్పమా ! ॥

శా॥ నీవేషాలును నీదుసంగతులు గన్పెట్టరహస్యంబుగా

నీవేమైనను బంపియుందువని సందేహింపఁగాను.

కావృత్తాంతముచెప్పి, చేసినది తప్పంచొప్పుకొమ్మింక, నీ
కీవేళ్ళ విధియేవ్రాసెనొకదే? యిస్తీ! మహాపాతకీ ! ॥

క॥ నానమ్మివేసినావా ?

నానునగల కాసునమ్మినావా ! యేదీ !

నేనొక్కమారు చూచెద

నీనానును దీసియిమ్ము ! నిజముగ్రహింతు.

క॥ నీకృత్రిమ మేదై నను

గాకుండిన యెడలఁ జల్లిగవ్వయునై న

లేకున్న వాఁడువచ్చుట

యేకరణిని సంభవించునే గయ్యాళీ! ॥

మ॥ అనియమ్మంచము డిగ్గికట్టెదుట నుగ్రాకారుడై నిల్చి నం
తనెయొక్కించుక వెన్నకుంజరిగి కాంతారత్న మప్పట్టునన్
దనకేమార్గముఁగానరాక పతిచెంతం దప్పచంగీకరిం
చినచోదన్నుక్షమించునేమొయనిలోఁజింతించిభీతాత్మయై॥

గీ- కాసుగల్గనినానును గళమునుండి

నెలుపలికిఁదీసి, పతికిఁజూపించి, గన్గ

దస్వరంబున నపుడు కాంతాలలామ

గడగడవడంకుచున్ బల్కఁగడఁగెనిట్లు.

మ॥ , ఇదిగోచెప్పెద వాస్తవమ్ము, విని, నన్నేలీల దండింతురో
యదకానిండు ! తెగించిసిగ్ధపడినా, నన్నింటనిర్భాగ్యనే
కద? యాకాసునునన్నపూర్ణకడఁ దాకట్టుంచి, యానాటనే
పదిరూపాయిలు రామచంద్రునకునే బంపించిరప్పించితిన్॥

గీ॥ అనుచుఁగన్నీరు గార్చుచు నన్నుమిన్న

చేతులనుమోడ్చి కనుమూసి శిరమువంచి

మానమునుదాల్చియుండ నమ్మానవాధ

మాధముడు జాలి యొక్కంతయైనలేక ॥

శా॥ గొడ్డుంగోసెడువానికన్నను గడుంగూర్చాత్ముడై నాడుచే
దుడ్డుంగై కొని దయ్యమూనినటుగంతుల్ వేయుచున్ లేశమే
యడ్డులేకయె చచ్చునోబ్రతుకునోయన్ శంకయున్ లేక తా
గొడ్డుబాదిన యట్లు బాదెనహహ ! కోపించిసాధ్వీమణిన్॥

పండుగ కట్నము

పురుషునకునై న స్త్రీకై సఁ దరుచుగాఁగఁ

గష్టదినములనన్ని యుఁ గష్టములును
శుభదిమ్ములనన్నియు శుభములెయగు;
సృష్టివై చిత్రమియ్యది స్పష్టపరుచు ॥

గీ॥ తనదుగ్రహచారమున నింతదనుకఁబడయ
రానియిడుములఁబడి పొందరానివ్యాధి
నడఁగి కృశియింపెనీతమ్మ; యాదినమ్ము
లరిగె శుభదినములు మొదలయ్యెనిపుడు ॥

గీ॥ మంచునంగప్పఁబడి ముకుళించి యుదయ
భానుకీరణ ప్రసారమ్మువలన మిగులఁ
భాసిలినపద్మము విధానవాసిగాంచె
గతమనోవ్యాధియై నీతక్రమముగాఁగ ॥

గీ॥ పతికతనఁదన యెడలెల్ల జతుక లేవఁ
జాలనని మంచమెక్కిను జానకమ్మ;
రామచంద్రుండు నీతసంరక్షణమును
వంట శరభరాజును జేయవలసివచ్చె॥

నీ॥ మంచిమాటల నాదరించుచున్ దన్నులా

లించుచున్ మందుఁద్రావించునపుడు

నామీదనొట్టంచు నావంతు కడియొక్క
 టంచుఁ బధ్యంబు తిన్నించునపుడు
 మనమేమి మాటలాడుకొనిన నియ్యదెవేళ
 యంచుఁ దానిద్ర తప్పించునపుడు
 ననుజూచి లేవవెంతటి గౌరవమటంచు
 నడిపించుటకు యత్నపడెడునపుడు

తనపయిందన ప్రియునకుఁదనరునట్టి
 ప్రేమగుర్తించి తానును ప్రేమనించి
 తెలిసి తెలియని వలపులఁదఱుకు లొలుకు
 నీతయానంద మేమంచుఁ జెప్పవచ్చు! ||

నీ|| తలనొప్పియనినీత పలుకంగఁ గపురంపు

గందంపుఁ బూతమొగానఁబూయు
 లరుచిపోవదునోటికన ద్రాక్షఫలములు
 మాటిమాటికిఁదెచ్చి నోటనునుచు
 కలవికారంబెట్లు తొలఁగునోయని సంతఁ
 దమలపాకులుచుట్టి నమలఁజేయు
 మంచిగాలియె రోగికించుమించుగ నొవ
 ధంబంచు నించుకత్తరువొసంగు
 జ్వరము వచ్చినట్లున్నది మరలననినఁ
 బాణితలమును బ్రియురాలి మేనఁజేర్చు

భావిశుభసూచకంబులు బయలుపడగ

సీతసంరక్షణ మతండు నేయుచుండు॥

అ॥ వె॥ ఎట్టిబాధలేక యేమూలుగునులేక

ప్రియునికతనసీత ప్రియునుసెందు

“జరుగుచున్న యెడల జ్వరమంత సౌఖ్యంబు

లే”దటన్నమాట వాడుగాదు ॥

ఉ॥ తీయనిద్రాక్షుపండ్లు కొనితెమ్మనిపప్పుడుగాని, యశావధం

భీయఁగవేళయంచు వచియించినయప్పుడుగాని, లేకయిం

కేయదియైనఁ దానడుగనెంచిన యప్పుడుగాని, రామచం

ద్రా!యనియైన, బావయనియైనను బిల్వదుసీత నేర్పునన్॥

ఉ॥ ఒక్కొక్కవేళనెందులకొ యూరకపక్కన నవ్వుచుందు, రిం

కొక్కొక్కవేళదుఃఖమున నొక్కటనశ్రులుగార్చుచుందు, పై

నొక్కొక్కవేళగోప్యముగ నూరకయేమియొచెప్పుకొందు; పెం

పెక్కనిలేవయస్సుగల యీప్రియులిర్వరనేక భంగులన్.

ఉ॥ “కన్నులనీరుపెట్టకుముకా గలకార్యముఁగూర్చి, యీశ్వరుం

.డన్నివిధంబులన్ సదయఁడై మనపక్షమెయున్నవాడు, నీ

నాన్నయునమ్మయున్ తమమనంబుల నెంతటి పేదవానిగా

నన్ననుకొంద్రొ నేనులలనా ! వినుమంతటిపేదఁగానుజ్జా.”

మ॥ తనప్రాణంబును బంపునట్లే బడితీతంబెంతో కష్టంబుతోఁ

బనుచున్ నీజనకుండునాకు; నికనాపై ఖర్చులో నాదుభో

జనమో!బట్టలొ!యెట్లుకాలమునుబుచ్చంగల్గుచున్నానో, నీ
 జనకుఁ డుక మరీసీపు; నీజననియుక శంకింతు రేయెన్నఁడేక.
 మ॥ అతికష్టంబున నింతకాలమును విద్యాభ్యాసముం జేసితిక
 గతియిం చెన్నినుమాదినంబులు; నుమాకాంతుండునాయందుదా
 సతికారుణ్యముఁజూపినేటికొక యేడయ్యెంజుమీ!యస్మదు
 న్నతవిద్యాభ్యాసప్రయత్న ఫలమొందంగల్గుచున్నా నిటుల్.
 ఉ॥ వారిజనేత్ర! నాకుసహపాఠియనంగలఁ డొక్కఁడజమిం
 దారుకుమారరత్నము కతమ్ముననిత్యము నేనునున్ జమిం
 దారుకుమారునట్టలె ముదమ్మువహింతును,వానిమైత్రిబం
 గారపుఁ గొండచందమునఁగల్గెను నాకునిజమ్ముదెల్పితిక.
 చ॥ వినుము! విశాఖపట్టభువు వీధుల జోడుగురాల బగ్గిపై
 ననుదనవృక్కజేర్చుకొని నాప్రియమిత్రుఁడు పోవువేళ, నే
 మునుపడినట్టి కష్టములు ముద్దకులేకయె పస్తులుండుటల్
 మనసునజ్ఞప్తిరాఁగఁ,విధిమాయయహా!” యనుకొందునంగనా.
 ఉ॥ కన్నియ! వానిమైత్రియెటుకల్గెనొతెల్పెదఁజూడు; వానికిన్
 తెన్నిసుప్రాణమా; నిరుడు తెన్నిసుమేచను నందుటీములె
 న్నెన్నియొవచ్చె; నన్నిటిని నేనెజయించి, మదీయకందుకా
 భ్యున్నత కేళికాపటిమనొందితిఁ దత్కలధౌతపాత్రముక.
 మ॥అదియేకారణమాదినచ్చు మొదలత్యంతమ్మున్నేహమ్ముగూ
 ర్చి, దయంజూపి,మదీయదీనదశకుంజింతించి, యేలోపముం

డదు నీకీపయినంచు దే ర్యమునుబొందంజేసి, నాకెన్నియో
సదుపాయమ్ములు సేయుచుండెనతఁడో చంద్రాననా! వింటివే ?.

గీ॥ తాను మెట్టిక్రుశలేషునతోనె చదువు
విడుచునట ? యింకననుఁ గట్టపడి పరీక్ష
ప్యాసుగమ్మనుచుండె; నా వరుసచూడ
నాతఁడుద్యోగమిప్పించు నంచునెంతు.

గీ॥ అయినఁ బట్టపరీక్ష ప్యాసయినవరకు
మానవలెననిలేదు నామానసమున
నింతకును నెంతప్రాప్తమో యెవ్వఁడెఱుఁగు”
ననుచు భాషించు నీతతో నప్పడవుడు.

గీ॥ వేడుకలు పరిహాసముల్ వింతలు గున
గునలు కథలును నవ్వులు నెసఁగమెసఁగ
నాయవస్థ బాల్యకీడ్డయలై వార
లిరువురు గడుపుచుండిరిదే విధాన.

సీ॥ మందొంటఁబట్టెను మాంద్యంబు తగ్గెను
నన్నంబుపైఁ గొంతయాశకలిగె
తలనొప్పియునుబోయెఁ దరిగెనాయాసమ్ము
జ్వరములేమిని నీరసమ్ముడంగె
లేచి కూర్చుండఁగలెను నించుకించుక
యడుగులు తడబడ నడువఁదొడగె

అవయవంబులయందు జవసత్వములుగూడె

స్వేచ్ఛగాఁదిరుగాడు చేవదనరె

చిన్నపనులను మెల్లఁగాఁ జేయుచుండె

నాటపాటలు చదువులు నన్నియును య

ధావిధి జరుపఁబూనె సీతాలతాంగి

తల్లిదండులుఁ బ్రీయుఁడును నుల్లసిల్ల.

ఉ॥ అల్లనఁ జిక్కువిప్పి తలయంటి జలమ్ములువోసి, సీతకుఁ

దెల్లనిబట్టలిచ్చి నునుతేటానఁగూర్చుచు జానకమ్మ తా

నల్లనియచ్చుబెల్లమున నాలుగువుంజిల పొంగుబూరెలఁ

వల్లభునాజ్ఞగైకొని యుపారముపెట్టెను నమ్మవారికిఁ.

శా॥ రంగారంగ మొగానఁబూర్వపుఁగళల్ రాణింప, నాబాలశు

ష్టాంగంబుల్ మరలఁయధావిధిమనోజ్ఞాకారముంబూన, నెం

దుంగోరంత కొరంతలేక వెలిగెఁ దొల్లింటి సింగారపుం

బంగారపు నిగారపుం జిగితనూవల్లెఁ విరాజిల్లఁగఁ.

క. కష్టంబులెల్ల సీతా

కష్టములటు సీతకెంతో కష్టతరములై

కష్టమ్ముపెట్టె; నిపుడా

కష్టమ్ములు విచ్చె; మంచికాలమువచ్చెఁ.

క॥ కాలిం బను కూలంబయి

క్రాలియుఁ దనతండ్రి పట్టుకదలించెను న

పండుగ

క్కాలంబు మాత్రమింకను
రాలేదీగడియవలెను రాజాననకున్.

క॥ పూర్వంపు బుద్ధిమానక
పూర్వంపు దనవట్టుదలను బోవిడునకయే
పూర్వంపు రీతినె మొదలిడె
బూర్వంపు యత్నముల కయ్యపూర్వంపుమరలన్.

ఉ॥ బంధులకుత్తరాలనిపె బాలికకెచ్చటనై నమంచి నం
బంధము గల్గెనేని జతపర్పుడటంచును; మేనయల్లునం
బంధపుటాశలేకమునుబాయక, మానకజానకమ్మతా
నుందగుసాధనంబునుగనుంగొనయత్న మొనర్చునెప్పుడున్

గీ॥ పండుగకు నేమయిన నీయవలసివచ్చు
ననుచు రామచంద్రుని సాగనంపనెంచి
,,చదువుపోవును మరల వచ్చెదపుగానఁ
జను" మనుచుఁబల్కె మెల్లంగా శరభరాజు॥

గీ! నీతతోడఁబ్రసంగంబు నేయుచున్న
యత్తకడకేగి మామపొమ్మనినవార్త
దీనవదనుడై యాతండు తెలిపెనపుడు
తల్లియునుగూతురునుగూడఁదల్లడిల్ల॥

ఉ॥ పండుగకట్లుమీవలసి వచ్చునటంచునునెంచి, 'నిన్ను నిం
దుండఁగనీకపొమ్మనుచునుండిరి మామయగారు? కానినీ

వుండు! భయంబులేదెటులనో సవరించెదనేనె; యింతకున్
బండుగకట్నమిచ్చు భగవంతుడె నీకు విచారమేటికిన్ ॥

గీ॥ అనిపలికి జానకమ్మ మేనల్లుతోడ
నీతతోడనట్టులె చాలసేపువరకు
భావినంగతులనుగూర్చి పలువిధములఁ
దలంచుచుండంగ నాటి మధ్యాహ్నమందు॥

క॥ అరగంపై యెచటికొ చని
పరుగుననుదెంచి తొట్రుపడుచును నింటం
జొరఁబడి చావడి తలుపులు
శరభాఖ్యుడు మూసె నేమిజరిగెనొ తనకున్ ॥

గీ! తలుపులనుమూసి నిట్టూర్పు లొలుకుచుండ
భార్యకడకేగుదెంచి యా బ్రాహ్మణుండు
పలికెనీలీల గద్గదస్వరముతోడ
రామచంద్రుడు నీత విభ్రమముజెంద ॥

శా॥ నేనెంతైన నదృష్టవంతుడఁగదా ! నిక్కంబుగానేడు నా
ప్రాణాల్లిట్లరచేతనుంచుకొనుచుఁ బర్వెత్తుచుఁవచ్చితిఁ
నేనీనాడిలుబాసినట్టిక్షణమింతీ! యెట్టిదోకాని యో
హో!నాపైఁబడనున్నగండమదియెట్లోతప్పిపోయెంజుమీ!॥

మ॥ మనయమ్మాయికియు క్షమైనయొకసంబంధంబుచేకూరెనం
చును మాటాడఁగమీరురావలయునంచుఁ బేరిసుబ్బన్నని

న్న నైనాకుంగబురంపె నావిషయమున్నాటాడనూహించి యా

పనిపైఁబోవుచునుండ మార్గమున నాపొరబ్ధకర్మంబునన్॥

ఉ॥ ఏమనియందు నూర్గురకునెక్కుఁడుశిష్యులతోడ శంకర

స్వాములవారు నాకెదురువచ్చుచుఁ గన్పడినారు తోడనే

స్వామికిభిక్షయీయవలెఁ జచ్చితిరా భగవంతుఁడ యటం

చీమెయి నానికంటఁబడకే పరుగెత్తుచు వచ్చితిజుంమీ! ॥

ఉ॥ కంటనొకింతయుంబడక గ్రక్కునవచ్చితిఁగాని లేనిచో

వెంటనె భిక్షకై కొఱికివేయఁడెప్రాణములై దుఁగూడ నా

కంటికి భూతమట్లతఁడు కన్పడుచుండెను నింకమీఁద నే

నింటనెయుందు లేడనుమి యెవ్వరుతల్పులుగు ద్దిపిల్చినన్॥

క॥ వీడ్చిల్లకాల ! "ఎంతకుఁ

బోడట ! తనపాదకట్నమును జెల్లింపన్

బీడించుక తింటాడట !

లేడనుమీ ! శరభరాజు లేడనుమింటన్॥

గీ॥ నూరుగురితోడఁగొంపలునూర్చునంట

వేలువందలుపాదకట్నాలునంట!

బీదసాదులుననుమాటలేదెయంట!

భిక్షయిడకున్న నాంక్షలు పెట్టునంట ! ॥

ఉ॥ కొట్టితి నంచునాపయినిగోపముమానుము! మానకున్నచోఁ

గొట్టుమునీవుఁగూడనను గోపముఁచెందను; నంతెకాని, నా

గుట్టనుబైటఁబెట్టకుము కొంపకనర్థమువచ్చు నిన్నికన్
గొట్టనుగొట్టనెన్నఁచును గోపముజెందను దిట్టనింతయున్॥

క॥ తలుపులుదీయకుమీ !గడి

యలుకడు జాగ్రత్తనుమ్మి ?యనియాతురతఁ

బలుకుచు నాతఁడు గదిలో

పలికింజని మంచమందుఁబండుకొనంగఁ॥

క॥ కలకలమనికీలకీలమని

పలుతెఱఁగుల శరభరాజు పలికినపలుకుల్

తలపోయుచుఁ గడుపులు చె

క్కలుగా నాముపురు నవ్వఁగడగిరిమిగులఁ.

గీ॥ నాచుమొదలుగ మరీమూడునాళ్ళవరకు

శరభరాజుగ్రహించునఁ వెరపుచేత

వీధితలుపులు తెరువక విసుగుకొనుచుఁ

గాలమును వారుముపువ్వురుఁగడపిరంత॥

గీ॥ శరభరాజును నల్లెమంచానఁజేరి

కాలమునుభీతచిత్తుఁడైగడపుచుండె;

అతఁడు తనభోజనము వేళలందుఁదప్ప

గదివిడిచిపైకిరాఁడొక్కగడియఁజైన॥

ఉ॥ ఏమయినఁ రవంతధ్వనియెచ్చటనైనను నాలకించుచుఁ

జీమచిటుక్కు మన్నఁదనఁజెంతకు భీక్షునుగోర నచ్చునా

సావములవారిశిష్యులని చప్పనద్రుళ్ళిపడంగజొచ్చెదా;
 నీమెయి మూడునాళ్ళదుగ నింతటనాలవనాటిప్రాద్దునకొ
 గీ॥ శరభరాజు గుమ్మముకడఁజరికిలఁబడి
 వ్రేళ్ళనేమేమి లెక్కలు వేసికొనుచు
 నొంటిరిగనుండఁగాఁబెరింటినుండి
 గుండెలను రెండుచేతులఁగొట్టుకొనుచు॥

మ॥ కనులందశ్శ్రులుగార, గద్దదికతోఁగంతస్వరంబొప్ప, నా
 వనజాతేక్షణ జానకమ్మయటకుం బరెవ్వుచుకొవచ్చి, యి
 ట్లను”నయ్యో! మనకొంపమునైనికనేమందున్ గులంబందునన్
 మనకయ్యోక వెలి, నీళ్ళుపుట్టవిక సామాన్యంబుగా నెచ్చటన్
 శా॥ ఏమే? యేమది? యేమియయ్యో ద్వరగా నేమో యెఱిం
 గింపు మం

చామాటల్ వినిలుబ్బుఁడాతురతతోనా మెక సమీపింపఁగా
 , ఏమేమంచునుమీరునన్నడుగరాదేమయ్యెనోయయ్యె;నిం
 కేమైనన్ మనసీత గొంతుకను మీరేకోసినారితకుకొ॥
 శా॥ , అయ్యయ్యో! మనసీతగొంతుకను నేనాకోసినానిప్పుడే
 మయ్యోక జెప్పకయేడుపెందులకెజ్జెప్తా”యంచుఁజీకాకుతో
 సయ్యబ్రాహ్మీకనంగనామెయను, , మీయత్నంబుసిద్ధిఁచెఁగా
 సయ్యోక ఖర్చికఁగాదు; సీతకువివాహంబెట్టులొసీపయికొ॥
 ఉ॥ సందియమేల? చిన్నది రజస్వలయైనది; దానిజాతకం
 బందు వివాహయోగము రవంతయులేదు; సరేకదా కులం

బందునసాటి బంధువులయందున నీ తలవంపు మీకు నా
కుం దుదక్కిలు వచ్చె; మనకుంగతియేమిచేసేమిసేయుదున్॥

ఉ॥ చిన్నది యీశుదప్పె నితఁ జేయకతిప్పదు పెండ్లియంచునే
నెన్నివిధాలఁ జెప్పకొని యేడ్చితఁ; జెట్టునుబుస్సుమంచునే
నన్నది లేశమున్ దలవరై గికదా? యిపుడేమిదారి? యే
మున్నదిసాధనంబు? గతులున్న వెమీకునునాకునక్కటా!॥

ఉ॥ పెద్దలు మీకునాకు వెలిపెట్టిననోర్చెదరో? కుమార్తెతాఁ
పెద్దదియైనమాట వెలిపెట్టక యల్లుని జేరఁదీసి యి
య్యిద్దరికిఁ రహస్యముగ నెచ్చటనే ముడినై తురో? అయో
ముద్దులబిడ్డ నేనడిసముద్రములోఁ బడనై తురోకదా?॥

గీ॥ అమ్మలక్కల బుగ్గపోట్లందఁజాలఁ
బుట్టినంటికి నాకర్మమునను బోదు
కటకటా! నీతతోడనే గంగలోన
నురికెదరొ మీరలట్టులేయురుకుడింక ॥

మ॥ అనికన్నీగొలుకంగ రివ్వుమనియయ్యబ్రాహ్మీ వంటింటివై
పునకుం బోవుచునుండలుబ్బుఁడుకరంబుల్ సాచి యానే!
[యొసే!

మనకర్మంబిది యిట్టులున్నయది; యేమాగ్గంబుచేనై నని
దనుదప్పించుకొనంగఁజూడవలెగర్త వ్యంబెఱింగింపుమా!

ఉ॥ గ్రామమువారిపైఁ బడి, బకాసురుకై వడిఁ జంపుచుండెనా
స్వాములవారు; కాలదపఁజాలను గావున రాత్రివేళ నే
డేమయినన్ రహస్యముగ నేగెద సుబ్బనతోడనంతయున్
సామముగాఁబ్రసంగమునుసల్పెదఁగార్యమునిశ్చయించెదన్॥

చ॥ నినుబ్రతిమాలుకొందునిఁకనీవొకయింతయునీరహస్యమున్
మనయిలుదాటనీకుము ప్రమాదవశం బెవరేమిసేతు రం
గన! వినుమాడుబిడ్డలను గల్గినవారిటువంటి కష్టముల్
గనెదరుచాటుచాటుననె కన్నెలకున్ముడివై తురేకదాః ॥

గీ॥ నమ్ముమిదిమూఁడునాలుగు నాళ్లలోనె
యేదయిననొక్క సంబంధమేనుగూర్చి
యేకరాత్రివివాహ మెందేనొనర్తు
లలన! రెండవకంటికిఁ దెలియకుండ ॥

గీ॥ అనుటయును జానకమ్మ మీరాడినంత
నఱకు సత్యంబెకాని నాప్రశ్నవినుఁడు!
ఏకరణిదాచఁగలవారొ యీరహస్య
మెవ్వరెఱుంగనియట్లు మీరింకమీఁద॥

మ॥ తనకున్సీతనొసంగలేదనుచుఁజిత్తంబందుఁగోపంబుపెం
పునమేనల్లుఁడురామచంద్రుడిఁక రేపోనేడో తానేగి, య
ల్లననాస్వాములవారిఁగాంచి, యిదితెల్లంబొనటుల్ చెప్పి, యాం
క్షనుబెప్పింపఁడె?దానిఁదీర్చుకొనరొక్కంబెంతొఁఖర్పఁగదా॥

సీ॥ స్వాములవారిభిక్షకు నెంతలేదన్న
 నుండఁగావలెఁగదా రెండునూర్లు !
 పాదకట్నంబంచుఁ బట్టిపీడింపంగ
 సర్పింపవలెఁగదా యెదునూర్లు !
 మనసీతచేవెలి మరలించుకొనుటకు,
 నీయఁగావలెఁగదా యేడునూర్లు !
 ఆమీఁదపై ఖర్చులందందులంచాలఁ
 బోయఁగావలెఁగదా మూడునూర్లు !
 ఘరియు స్వాములవారి సమక్షమందే
 పెండ్లి సేయుటయే సంభవించెనేని
 వందలేకావు, వేలును వదలిపోవు;
 పై నిమిచ్చిత్తమును సీతభాగ్యమింక॥

గీ॥ తప్పదిదిమీకు సీతనాతనికొసంగ
 కున్నఁ; గావునరవ్వలేకుండఁ జల్ల
 చల్లగాబిల్ల నామేనయల్లుఁగూర్చి
 పెండ్లి యయ్యె సటంచనిపించుకొనుఁడు? ॥

గీ॥ పలుపలుకులేల? కడసారిపలుకువినుఁడు!
 వీధిబడి వేనవేల్ ఖర్చుపెట్టువాఁ?
 సీతనారామచంద్రుని జేర్చువాఁ?
 యేదిసమ్మతమో నిశ్చయించుకొనుఁడు ! ॥

గీ॥ అనఁగవిని నిష్పద్రోక్కినయట్టి కోతి
గతిని, నున్మాదమెత్తినకరణి, దయ్య
మూనినవిధాన లేశమున్ మేనిపై ని
జ్ఞానమదిలేక యూరకే గంతులిడుచు ॥

శా॥ ,,వేలే? వేలకువేలలే? నిజముగావెచ్చించి జీవించుటె
ట్లే? లేదేయికనేయుపాయమును? వేలే? వేలే? వేలే యటం
చాలీలమదిమాలిపల్కుచును లోభాగ్రేసరుండంతదా
నేలవాతెనుమూర్ఛచెందినగతినిట్టూర్పులంబుచ్చుచున్

ఉ॥ అంతటజ్ఞానకమ్మ భయబందిపతి బిగియారఁబట్ట, నా
వంతలఁబొందియుండి కనిపెట్టుచుండిన రామచంద్రుడున్
జెంతకువచ్చె; నిర్వురును శీతలమైనజలమ్ము మోమునం
దెంతయుఁ జల్లఁ గొంతతడవేగినయంతనె లుబ్ధుడల్లనన్ ॥

చ॥ కనులనువిచ్చి, కట్టదుటఁగన్నచుండిన రామచంద్రునిన్
గనుఁగొని,దుఃఖబాష్పములు గార్చుచులేచి, తటాలుమం
[చునా

తనిబిగియారఁగొంటునుదాల్చి, మొగానమొగమ్ముచేర్చినె
న్ననమునఁ దెచ్చుకొన్నయభిమానముతోబ్రతిమాలునీగతిన్ ॥

సీ॥ నాతండ్రి ! రావోయి ! నాయన్నరావోయి !

నాకొంపదీయుట న్యాయమోయి !

నామాటవినుమోయి! నీమామనుగదోయి !

నాయందుదుర్బుధి వాయుమోయి!

గుట్టెలచెరిచి నాపుట్టుముంపకుమోయి!

కోరి గడ్డముబట్టుకొందునోయి

నీకుజిక్కితినోయి! నీయిష్టమేనోయి

బ్రతికించి నన్నుఁ గాపాడుమోయి

నాదుబ్రతుకెల్ల నీయధీనమెకదోయి

నేనునీవాఁడనెకదోయి నిశ్చయముగ

ముద్దునీతమ్మ వరహాలమూటనింక

సందుకొనుమోయి! యర్పించుకొందునోయి! ||

ఉ॥ మార్దవచింపుమోయి ! యనుమానముఁజెందకుమోయి !

కన్యనిం

కేరికొనంగనోయి ! పరమేశ్వరు నానవచింతునోయి ! నీ

కోరిననాడెఁపెండ్లియొనఁగూర్చెద నీవయిఁదప్పదోయి ! నేఁ

గోరినయల్లునఁ ధనముఁగోల్పడనీయకుమోయి!యల్లుఁడా॥

చ॥ అనిపలుమార్లువేడుకొనుయల్లునకుంబ్రియముఁఘటించిభా

ర్యనుగని ,,నీదుపంతమెసుమాకొనసాగెనునెట్టకేలకుఁ

మనముననీవుఁగూడననుమానముమానుము ! పెండ్లియత్నమీ

దిసముననుండిచేయుము! గతించిన దానిఁదలంప నేటికిన్ ?

మ॥ మననీతమ్మకు నీళ్ళుపోయువరకుఁ మర్యాదగాపాడి గు

ట్టునుభద్రమ్ముగనుంచు మెప్పురికి నేడుఁ కేపునెల్లుండియుఁ

మనతల్పుల్ మరీతీయఁబోకు మెట్లులై నఁమూడునాళ్ళుంగతిం

చినచోనాపయిలగ్ననిశ్చయమునేజేయించెదఁ బెండ్లికై ॥

చండుగ

గీ॥ మగువ! యెల్లుండిబోగిపండుగయె యైనఁ
గనుమపండుగనాటి పొద్దుననె కాని
యింటిలోనికిరాదుక దేకుమా తె ?

కనుక! మనక దేవండుగదినము సుమ్ము

గీ॥ అనుశరభరాజుపల్కుల నాలకించి
యిన్నినాల్గ కభీష్టమిడచెననుచు
నిర్భరానందభరితులై నెగడిరంత
జానకమ్మయు నారామచంద్రుఁ డవుడు ॥

చ॥ చదువరులెంచవచ్చును రజన్వలయైనదొసీత లేక తా
వదలకజానకమ్మ తనవట్టినపట్టును దీర్చనెంచి యి
య్యదియొక యుక్తిపన్ని నదొయంచునుమాకునునట్టిసందియం
బెదజనియించె నింత కెవరేమి గ్రహింతురు స్త్రీల
మాయలన్ ॥

మ॥ అరిగెన్ మూడుదినాలు; నాలుగవనాడభ్యంగనన్నానమున్
నెరపెన్ సీతకుజానకమ్మ; మరియున్మేనల్లునిన్ నూతనాం
బరునింజేయఁ బడేపదేతనపతిన్ బార్ధింపఁ బార్ధింపనా
శరభాఖ్యండుచికాకుతోగడుమనస్తాపంబుతోఁగిన్కతో ॥

అ॥ వే॥ సీత బాలసారెచేసినప్పుడు తన
యత్తవారొసంగినట్టి చాపు
పురుగు కోటుక మిగులఁ జిరుగులుపడఁ బెట్టె
తీసి తీయలేక తీసి యొసఁగె ॥

ఉ॥ “పండుగపూట నీతకొకబట్టయు నొక్కనగైన లేకిటుల్
మొండిగనుంతురా? యిదియుముచ్చటయా?” యని జాన

కమ్మ, యా

మొండినిబట్టి పెక్కువిధముల్ బలవంతము పెట్టినంత నా
తం డెరువిచ్చె మేటిజలతారుననిండినచీరయున్ నగల్॥

సీ॥ తాకట్టుగాఁ బెట్టితప్పించుకొనలేక

విడిచిన కాసులపేర్ల జతలు

కొదునఁ బెట్టిధనంబుఁగొని గతించినయంతఁ

దనవశంబై నముత్యాలపేర్లు

తగవురానెఱుఁగ నీనగలేమొసేవేమొ

యనిమిగిల్చిన చంద్రహారములును

ధనములేమిని నమ్ముకొనఁ జొకగాఁగొన్న

నానులుఁగం తెల్పొడ్డాణములును

నాగరా లుంగరాలాదిగాఁ గలట్టి

పలువిధంబుల భూషణంబులును నాడు

పెట్టెతీసి యమ్మాయికిఁ జెట్టుమనుచు

భద్రమునుమా యటంచును భార్యకొనఁగె॥

గీ॥ భూమిలోఁ బాతిపెట్టిన భూషణములు

పెట్టెలన్ భద్రపరచిన పట్టుబట్ట

లాదినంబునఁ బెకలించె నతఁడు మిగుల

జానకమ్మయు నీత యాశ్చర్యమొంద॥

పండుగ

సీ॥ సీమంతమును దీర్చి చేమంతులనుగూర్చి
జాళువా బంగారుజడ నమర్చి
చెంగల్వలకు శృంగ భంగమ్ముగావించు
కందోయిఁ గాటుక పొందుపరచి
కలకలలాడు చక్కనిముద్దుమొగమునన్
గళ్యాణతిలక మందముగ దిద్ది
కంటెయున్ గాసులుంగరములుఁ గంకణాల్
నానాదిగాఁగలనగలదొడఁగి

నాటిపండుగదినము సందడినిన్లు
సీతకై గుత్తగాఁ గొన్నరీతిఁదనదు
కూతునెడముద్దుముచ్చటల్ కొఱతలేక
చక్కఁగాఁదీర్చుకొనఁ జూచ్చె జానకమ్మ ॥

ఉ॥ కోరికలూరునట్లు తనకూతునలంకృతఁజేసి, మేటిజ
ల్తారుబుటాలడాలుకడుఁగ్రాఁగ, లేతగులాబిరంగులక
గేరెఁపచీరయున్, బసుపునిగ్గుల నుగ్గులులేని మేజ్జరీ
గీరలపట్టురై కదొడగించెను దల్లికుతూహలంబునక॥

గీ॥ లట్లలంకృతమైన సీతమ్మనాడు
పోతపోసినబంగారు బొమ్మవోలె
మరునిగజైలగుఱ్ఱమ్ముకరణిఁజూడ
వేయికన్నులుఁ జాలనివిధము తోచె ॥

శా॥ ఆసింగారమునాయెయారమును నాయందమ్మచందమ్మనా
హాసోద్యమృఖనై గనిగ్యమునుగన్నారంగ వీక్షించి, హా!
యీసోందర్యము నాకుమారికకు నేడెట్లబ్బెనోయంచు నా
డాసీతంగనిక న్నతల్లియెకరంబాశ్చర్య మొందె మది॥

గీ॥ పెరటిలోన్నానమొనరించి తిరిగినచ్చు
రామచంద్రునిదృష్టులారాజ నదన
యందునదటానునం బడినంత సతఁడు
నిలువునన్ నీరగుచు నట్లెనిలచి పోయె ॥

శా॥ ఆలోచించుచు వేళ్ళులెక్కిడుచు నాడాకస్మికావస్థన
బౌలారత్నవిహతా భాస్వదురులావణ్య ప్రభారాశిఁదా
నాలోకింపఁగఁగన్నుదోయిమిరుమిట్టై మేనుమానై తుదిన్
బౌలారత్నముసీతయాయనిమదిన్ భ్రాంతింగొనెందండి యున్॥

శా॥ చాలంగాలమునుండియాకృపణునై శ్వర్యంబుభూగర్భమం
దాలీలన్ బడియుండి నేడిటుమన్నోజ్ఞాకారమంబూని య
బౌలారత్నముగాఁగ వచ్చెనొయనన్ భాసిలైనాసీత; బౌ
బోలం జూడఁగ నీత నిశ్చయముగాభూజాతయానేకదా ?

శా॥ సింగారించుట పూర్తియకాటయునునాసీమంతినీరత్న మా
రంగన్మంగళవిగ్రహన్ గరవుతీరన్ గాంచి ముద్దాడి లో
నంగౌతూహలముప్పల్లిబలిచెంతన్నిల్పి మొక్కిరింపమొ
క్కెంగనామణితండ్రిపాదములకున్ గేహోడ్చిమోచమ్మనన్!

పండుగ

సీ॥ జుమికీలఁ గలఁజాలు గమియింపఁ గాఁజాలు

తాటంకముల తళత్తళలెసంగ

నొక్కంపు నిగనిగల్ గ్రీక్కిరింప గళానఁ

గాలు హారాలు నుయ్యాలలూగ

చరణ మంజీర ఝంఝణఝణారావ కం

కణ ఘణాఘణఘణకవ్వణము లలర

నాణెంపు నడుము నొడ్డాణంపుఁ జిరుగజై

లల్లసల్లన ఘల్లుఘల్లు రసఁగ

నదనరదనమ్ములకును జక్కదన మొసఁగి

చందికలనవ్వు లేనవ్వు నందడింపఁ

దనకడకువచ్చి మ్రొక్కిన తనయనెత్తి

యక్కునంజేర్చి చెక్కుముద్దాడియాడి॥

“గీ॥ యశీఘ్రమేవ కల్యాణసంసిద్ధిరస్తు

వాంఛితాభీష్ట సత్ఫలప్రాప్తిరస్తు!

ఆయురారోగ్య విభవో” స్తటంచ నాడు

కన్య నాశీర్వదించెను గన్నతండ్రి॥

ఉ॥ అంతటితోడఁబోక శరభాఖ్యుఁడుకూతుఁనిజాంకభాగమం

దెంతయుఁజేర్చి యాపయినినెందుకొమ్మెఁగరామచంద్రుని

జెంతకుఁబిల్చి సీతకడఁ జేరిచి బాహులుసాచి వారిస

త్యంతకుతూహలంబుననునక్కునమిక్కిలియాదరించుచున్

రాగలశుభసూచకములు

కాగల దంపతులు మీమొగమ్ములచోచెన్

సాగించెదఁ గార్యంబిక

వేగమెయన జానకమ్మ వినివిని పిదపన్ ॥

5॥ వెలవెలబారి, నేడుకడువితగనున్నవి వీనిచర్య లా

జలనిధులింకునేమొ? కులశైలములేడునుగూలునేమొ చు
క్కలుఁదెగిరాలునేమొకొ జగంబుననెట్టియుపద్రవం బికన్
గలుగునొయంచువితగనుగాంతునిమోమునిగాంచియిట్లనున్

॥ మీయాశీర్వాదములకు

మీయభిమానమ్ములకును మీపలుకులకున్

వేయినమస్కారమ్ములు

సేయుచునొకమాటనేనుజెప్పెదవినుడి॥

5॥కడకొకచిల్లిగవ్వయునుఁగావలెనంచునునోరువిప్పి మీ

మ్మడుగఁడు, మేనయల్లుఁడునునల్లుఁడుగాగలవాఁడు, వీచికి

వడుపునఁజింకిచాపొకటి పండుగుకట్న మొసంగి నారహో!

కడుపునలేనిప్రేమయదికొగిటనుండునెనాకుఁజెప్పఁజీ॥

ఎందుకీ కాగిలింతలింకేటికిట్టి

ముద్దులాడుట లనుచు నాముదితపలుక

లోనముసిముసి నవ్వుల మేనయల్లు

నరసి యారీతిపల్కు నాశరభరాజు॥

శా॥ వేళాకోళములాడుచున్నదిశుభావిన్నావటోయీ! యిటుల్
వేలుక వందలు నేనొసంగినను దృష్టిజెంద ఏవందుచే
వేలుక వందలు మించుకట్నమును సర్వంపంగనున్నాడనీ
నేళక నీకటుగానదానిఁ గొనిసంప్రీతిన్ బ్రవర్తింపుమా!॥

ఉ॥ పండుగుకట్నమంచు నొకపంచలచాపొకయుంగరంబున
ల్లుండగువాని కిచ్చెదరు లోకముచందున, నంతెకాని, యా
తండెదికోరునో తెలిసిదాని ఘటంపఁగఁజేయరెవ్వ, రా
పండుగనాడు; కాననది పండుగుకట్నమె నీనె చెప్పమా!॥

ఉ॥ నిండు మనంబుదేనిపయినీకు జనించెనో! వేలులక్షలుక
నిండినయల్లు దేనిఁగని నిత్యము సంతసమొందుచుండు వా
యండజయఁచు, నాబినరుహానన నీతను ముద్దుగుమ్మ నీ
పండుగనాడొసంగెదనుబండుగుకట్నముగా గ్రహింపుమా!

మ॥ అనిసీతాకరపల్లవంబతని హస్తాబ్జంబునందుంచి నం
తనె పాణిగ్రహణంబొచ్చి యతఁడాపందాశ్రువుల్ గారఁగై
కొనెనాపండుగకట్నమంతదనుకోర్కుల్ మొల్కలెత్తంగఁదా
మును నెన్నండునులేనిసిగ్గున శిరమ్ముక వంచెనాసీతయుక॥

చ॥ జరిపెనుబెండ్లి కొన్నిదివసంబులకాగృహమేధి; యేగతిక
జరిపెనొ, లగ్నమైనపు డొసంగినయల్లునికట్న మేమొ? యే
కరణినినెంతగాధనము ఖర్చొనరించెనో, యావిశేషముల్
శరభయగారి నై జగుణసంగతిఁ బట్టి గ్రహింపఁగోరెదక॥

సంపూర్ణము.

ఇయ్యది సాంఘికవిషయ పద్యకావ్యము. హాస్యరస
ప్రధానము. హాస్యరసప్రధానములగు వచనకావ్యములు
మన యాంధ్రభాషయం దచ్చటచ్చట నున్నవి కాని, యిట్టి
పద్యకావ్యములు మాత్రము మృగ్యములని నాతలంపు.
ఈగ్రంథమును బూర్తిచేసిన తరువాత నియ్యది యాంధ్ర
మహాశయుల హృదయముల రంజింపజేయఁగలదా లేదా
మనుసంశయము నాకుఁ గలిగెను. అందుచే నప్పడప్పడిందలి
పద్యములను విద్యాధికులగు నామిత్రులయొద్దఁ జదువుచు
పచ్చితిని. వారిలో ముఖ్యులు మ. రా. శ్రీ బుర్రా శేష
గిర్రాపుపంతులు, ఎం. ఏ., గారును, అడిదము రామారావు
పంతులుగారును. క్రమక్రమముగ నేతత్కావ్యప్రసంగ మీ
క్రొంతమందలి పండితమండలియందు వ్యాపింపఁదొడంగెను.
శిందుమూలమున సనేకసభలయందు విద్వాంసులయెదుట
కావ్యమును జదువు మహాభాగ్యము నాకుఁ బలుమారు
బింబించినది. నాయం దభిమానముండుటచేతనో, యీకావ్య
మునం దించుకప్రాశస్త్యముండుటచేతనో విద్యాధికు లెల్లరు
మత్కావ్యనిర్మాణచాతుర్యమును గొనియాడి త్వరలోఁ బ్రక
శంపుమని నన్నుఁ బ్రోత్సహపరచిరి.

కాలనై పరీత్యముచేత నే నీగ్రంథమును బ్రకటించుట
శక్తుఁడనై యుంటిని. అది గ్రహించి నామిత్రులగు మ.రా.శ్రీ

చేపూరు సుబ్బారావుపంతులు బి. ఏ. గారు నాకభయమొసంగి
సన్నుఁగూర్చియు, నా కావ్యమును గూర్చియుఁ దమ జనకు
లగు మ.రా.శ్రీ చేపూరుసన్యాసిరాజు పంతులుగారితో విన్న
వించిరి. సన్యాసిరాజు పంతులుగారు కవితాభిమానులు. ఉదా
రశీలురు. భాగవతోత్తమ లు. వారు తోడ్పడకుండినచో నీ
గ్రంథ మింకనుగొంతకాల మనామకమై పడియుండవలసినదే
ఆయనకే యీగ్రంథమును గృతినమర్పింపవలయునని తొలుత
నిశ్చయించుకొంటిని. కాని సన్యాసిరాజు పంతులుగారు “భా
స్కరశివరామకృష్ణ” అను మకుటముతో సర్వస్వరూపుండగు
సర్వేశ్వరునియందే తదంత భారముంచవలయునని నాకాఞ్ఞ
పించుటచే, నాయభిమతము కొనసాగలేదు.

ఏతత్కావ్యప్రకటనమున పంతులుగారు నాకొనరించిన
మహోపకారమునకు, సర్వేశ్వరుఁడు వారిని వారికుటుంబమును
నిరంతరాయురై శ్వర్యాభి వృద్ధితో రక్షించుచుండుఁగావుత
మని కోరుచు, మత్కృతజ్ఞతాసూచక పద్యము లీక్రిందఁ
బొందుపరచుచున్నాఁడను.

మ॥ అతిసామాన్యలకందరాని సుకవీఁద్రాశీర్వచోల్బభా
శ్వతభాస్వద్విభవాయురున్నత యశస్సంపద్విశేషముల
సుతసద్బంధుహితాశ్రితప్రతితితో శోభిల్లుముద్యద్గతి
సతతంబీవు ధరామరాన్వయమణి ! సన్యాసిరాజుగ్రణి ! ॥

మ॥ ధనికుండై కవితాప్రపంచమున నుద్యత్కీర్తిన్బాంజించువాఁ
డనఘానూటనొకండు; దుర్వ్యయముదుష్టాలాపమున్ దుష్ప్రభో

ధనమేలగొల్పుధనమ్మచోటఁ బరమాధ్యక్షానముంగల్గు స
జనులీలోకమునందు మృగ్యులుసుమీ సన్యాసిరాజుగ్రణీ!
కళాశక్తి యడంగలేదు, కవివాక్యంబెందు వ్యర్థంబుగా
దవని దొల్లిటి సత్కవీశ్వరుల శాపానుగ్రహప్రజ్ఞ లో
టువడలే, దిక నాదరించు తమబోటుల్ మేటిదాతల్ గుణ
స్తవనీయుల్ కరవౌతుచింత్యముసుమీసన్యాసిరాజుగ్రణీ !
సీ॥ శంఖచక్రగదాది సాధనంబులతోడఁ

బుట్టెనే తొల్లింటి భోజరాజు
ఘనచతుర్బాహుసంకలితుడై పొడమెనే
రాణ్మహేంద్రపురీవరప్రభుండు
కవచకుండలయుతాంగములతో వెలసెనే
యానాటి కృష్ణరాయాధిపుండు
అగ్నికుండంబునం దవతారమొందెనే
సర్వస్వసింగమత్మోవరుండు
వారల నిరంతర యశశ్శరీరములకుఁ
గవితయెడఁ గవులయెడలఁ గలిగినట్టి
గౌరవాదరణమ్ములే కారణములు
ఆశ్రితామరభూష ! సన్యాసిరాజ !
సీ॥ జనకసన్నిభుండు నీజనకుండు నినుగన్న
తల్లిమేటిపతివ్రతామతల్లి
నీమందిరంబిందిరామందిర సమంబు
సుగుణాలప్రోవు మీసుబ్బగాఘ

నీకరం బార్తరక్షాకరంబు త్వదీయ
 వర్తనంబు బుధప్రకీర్తనంబు
 నీహితంబఖిలాస్థిగై హికరహితంబు
 ధర్మాంచితంబు తద్వాంఛితంబు
 నీదుఃఖతంబు పూతంబు నీదుపేరు
 నాధునికకవుల చరిత్రమందుఁ జేరు
 వినుతకవితాభిసవభోజ ! విమలతేజ !
 అశ్రితామరభూజ ! సన్యాశిరాజ !

విజయనగరము
 23—10—1919

ఇట్లు
 భాషానేపథుడు
 కృతికర్త

*

